

Ročník 13
Elul 5774
Srpen/Září 2014

www.maskil.cz

11 12

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Dobrovolníkem v kibucu –
rozhovor s Pavlem Kučou 4

Vliv osvětění
na evropské židovstvo 6

Sté narozeniny
Egona Morgensterna 9

Konverze aneb Rozmysleli
jste si to dobře? 10

■ Krátce

V obecné rovině je naším velkým problémem asimilace, která již sto padesát let vnitřně ohrožuje existenci celé naší židovské pospolitosti. Asimilace se ještě více prohloubila a uspěla s odchodem „starého světa“, který přinesla první světová válka, jejíž sté výročí jsme si počátkem srpna připomněli. Po druhé světové válce spojené s holocaustem, kdy nacistickou perzekuci přežil pouze zlomek evropského a československého židovstva, se stala asimilace do určité míry programem z popela povstavších židovských náboženských obcí v ČR.

Rabín Daniel Mayer

V kibucu jsem si také opravil názor na socialismus. Myslel jsem si, že socialismus je možný v malých komunitách. Myšlenka levicového bratrství je zakořeněná někde velmi hluboko ve mně, tak se jí nechci vzdát úplně, ale musel jsem ji zase hodně ponížít a zmenšit. Dnes si myslím, že socialismus je možný pouze mezi lidmi, kteří ho provozují dobrovolně. Pro lidi, kteří se do něho potom už narodí, anebo jsou nuceni v něm zůstat, protože jsou členy té komunity a nic nevlastní, to může být peklo.

Pavel Kuča

Po dlouhou dobu převažoval názor, že se salonní ženy vzdělávaly od judaismu, protože byly svedeny lehkovážným způsobem soudobé kultury. Podle mnohých odborníků bylo základním problémem chybějící přísné židovské vzdělání. Židovské dívky nebyly vzdělávány v klasických hebrejských textech ani právu a nebyla od nich vyžadována pravidelná účast v synagoze... Ale ani pro židovské chlapce nebylo snadné obdržet tradiční židovské vzdělání. Německo v této době přestalo produkovat vzdělané učitele a vyučující z Polska poskytovali pouze mechanické myšlení tradiční pedagogiky.

Zuzana Kunstová

Foto: archiv Pavla Kuči

**Z redaktora
pastevcem
ovcí a koz**

**rozhovor s naším bývalým redaktorem
Pavlem Kučou čtete na str. 4**

Asimilace nic neřeší

úvaha k měsíci elulu

Ve středu 27. srpna začíná poslední měsíc židovského roku – měsíc elul. Naše tradice jej nazývá měsícem kajících modliteb a milosrdenství – חודש סליחות ורחמים (chodeš slichot ve-rachamim).

Počínaje tímto dnem po ranních bohoslužbách, vyjímaje šabat, troubíme na beraní roh zvaný *šofar*. Zvuk šofaru v nás má probudit pocity upřímné lítosti nad hříchy, jichž jsme se během uplynulého roku dopustili, a současně nás vyzvat k návratu na správnou cestu, z níž jsme v jakýsi okamžik sešli. Tento návrat na cestu plnění příkázání – *micvot* – Tóry nazýváme *chazara bi-tšuva*. Každý konec roku, ať se jedná o židovský nebo občanský, je časem bilancování. Zamýšlíme se nejen nad tím, jakým ten uplynulý byl, ale především jací jsme byli my. Završující se rok 5774 byl rokem plným důležitých událostí a zvratů jak v české židovské pospolitosti, tak i v židovském světě obecně.

Nejvýznamnější událostí pražské komunity je jistě do určité míry nečekané odstoupení Karola E. Sidona z úřadu vrchního pražského rabína, jehož nástupcem se stal absolvent prestižní jeruzalémské ješivy *Merkaz ha-Rav* David Peter. V rabínovi Peterovi získala nejen pražská, ale celá židovská pospolitost České republiky osobnost s hlubokou znalostí halachy – židovského náboženského práva. Nelze opomenout blahodárnou činnost rabína Šloma Kučery, který završil svou misi v Brně a se svou rodinou odjíždí do naší historické vlasti, do Erec Jisrael. O rozvoj náboženského života brněnských souvěrců bude nyní pečovat rabín Štěpán Menaše Kliment. Jistě všechny tyto změny ovlivní život pospolitosti nejen v budoucím roce, ale i v letech následujících a jak všichni věříme, tak k lepšímu.

Již jsem uvedl, že završující se rok 5774 byl bohatý na události jak v Izraeli a jeho nejbližším okolí, tak následně i v celém světě. V červnu unesli teroristé Hamásu tři židovské studenty, které poté chladnokrevně zavraždili. Zanedlouho na to z Pásma Gazy začal Hamás masivně ostřelovat izraelské území tisíci raketami. Izrael byl nucen bránit své občany, a proto zahájil leteckou a poté i pozemní vojenskou operaci s cílem zničit teroristickou infrastrukturu, včetně podzemních útočných tunelů Hamásu a odpalovacích raketových zařízení. Odpovědí na úsilí Izraele zabezpečit klid svým občanům byly násilné protiizraelské a protižidovské demonstrace organizované islamisty, Palestinci a radikální levicí v Paříži, Londýně, Berlíně, Vídni, Istanbulu a dalších evropských městech. Nejen Židé spatřovali právem v těchto nenávistných demonstracích reminiscence

na Německo a Evropu roku 1938. Doufejme, že rozhovory o prodloužení příměří v Káhiře přinesou oběma stranám konfliktu dohodu o dlouhodobějším příměří, během něhož bude možné pracovat na celkovém zklidnění situace.

Vraťme se však zpět do našeho „židovského mikrokosmu“. Zde máme totiž mnohem větší možnost změnit sebe k lepšímu a v tomto duchu ovlivnit i své nejbližší okolí, byť postoj každého z nás může v konečné fázi ovlivnit i světové dění. Měsíc *elul* je totiž nejpříhodnějším obdobím pro každého z nás, aby se zamyslel nad svým dosavadním životem, nad tím, co se mu během končícího

roku podařilo učinit, ale též kde selhal jako jako Žid, případně i jako člověk. V *Mišně*, traktát *Joma 8:9* se uvádí:

„עברות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, עד, עברות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר, שירצה את חברו.“

„Přestupky (hříchy), kterých se dopustil člověk vůči Hospodinu, ty promíjí Den smíření, ale přestupky (hříchy), kterých se dopustil člověk vůči svému bližnímu, ty Den smíření nepromíjí, teprve až *viník* svého bližního odškodní.“ V prvním případě stačí hříšníkovi upřímná lítost nad hříchem, který spáchal, a předsevzetí již ho neopakovat. Pokud však svým jednáním poškodil svého bližního, je povinen jej poprosit o odpuštění a v plné výši mu nahradit jím způsobenou škodu. Teprve poté, kdy hříšníkovi odpustí poškozený, odpustí mu i Všemohoucí. Měsíc *elul* je proto i nejpříhodnějším obdobím k *chazara bi-tšuva*. Nenechávat vše až na poslední chvíli, na *deset dní pokání* – *mezi Novým rokem a Dnem smíření*.

V obecné rovině je naším velkým problémem asimilace, která již sto padesát let vnitřně ohrožuje existenci celé naší židovské pospolitosti. Asimilace se ještě více prohlou-

bila a uspěla s odchodem „starého světa“, který přinesla první světová válka, jejíž sté výročí jsme si počátkem srpna připomněli. Po druhé světové válce spojené s holocaustem, kdy nacistickou perzekuci přežil pouze zlomek evropského a československého židovstva, se stala asimilace do určité míry programem z popela povstávších židovských náboženských obcí v ČSR. Nakonec k tomu přispěla i změna režimu po únoru 1948. Ať se počátkem padesátých let českoslovenští Židé snažili sebevíce asimilovat, monstrproces s tzv. protistátním spikleneckým centrem v čele s Rudolfem Slánským, v němž téměř všichni obvinění a následně popravení byli označeni jako osoby „židovského původu“, byl krutou připomínkou, že asimilace není pro Žida řešením. Ne asimilace národnostní a kulturní, ani asimilace náboženské. Můžeš se považovat za dobrého Čecha, Slováka nebo za ateistu a internacionalistu, vždy se někdo najde, kdo ti jasně a mnohdy nevybíravým způsobem připomene, že jsi prostě Žid a jsi osobně zodpovědný za veškerou bídu světa, zejména na Blízkém východě a zvláště pak v Gaze. Nedávné protiizraelské demonstrace, které se většinou zvrhly v protižidovské, toho byly smutným důkazem.

Kořeny židovské asimilace sahají již do 18. století, jak se dovídáme z příběhu, který vyprávěl zakladatel novodobého chasidismu *Baal Šem Tov* (1698–1760):

Měsíc *elul* se pomalu chýlil ke konci a v bejt midraši Baal Šem Tova byly přípravy k Vysokým svátkům v plném proudu. Přítomní se modlili s mnohem větším soustředěním, každý byl pohroužen do sebezpytování a všichni se vážně snažili o *chazara bi-tšuva*, o návrat k plnění všech příkázání – *micvot* Tóry. Bylo pravidlem, že přítomní se začali modlit večerní modlitbu – *maariv* – ve stanovenou hodinu, kdy také Baal Šem Tov vešel do učebny. Právě tehdy se stalo něco zvláštního. Baal Šem Tov jako obvykle vešel do bejt midraše, ale z jeho obličejů bylo patrné, že jeho nitro prožívá hluboký duchovní prožitek. Baal Šem Tov se opřel o štěndr, ale svůj sidur neotevřel a stál tak na svém místě dlouhou hodinu, aniž by se ho někdo z přítomných chasidů osmělil upozornit, že čas k večerní modlitbě již dávno nadešel. Nakonec Baal Šem Tov otevřel sidur a *maariv* začal. Cadik se modlil nanejvýš soustředěně a též dlouze. Poté, co modlitbu dokončil, sdělil Baal Šem Tov překvapeným žákům důvod svého počínání a začal ►

► vyprávět: „Nedaleko odtud, v jedné vesnici, byl jeden Žid, který vyrůstal v dobrém židovském domě. Jakmile však začal dospívat, stále více se sblížoval s místními nežidovskými vrstevníky a postupně se odcizoval všemu židovskému, k čemu ho vedli rodiče a v čem vyrůstal. Nakonec z našeho kraje odešel a žil v dalekých městech mezi góji, jako jeden z nich. Nejenže dávno opustil židovský způsob života, ale zapoměl i naše modlitby a zvyky, kterým jej učili od útlého dětství. Po mnoha a mnoha letech se náhodou dnes objevil tento asimilovaný Žid, vypadající jako gój, v jednom nedalekém štetlu. Když tak procházel městečkem, všiml si zvláštní atmosféry, která tam panovala. Přistoupil tedy k jednomu místnímu Židovi a požádal jej o vysvětlení. Ten mu odvětil: „Ano, panuje v našem městečku výjimečná atmosféra. Připravujeme se totiž k svátku, který my nazýváme Roš ha-šana. Podle židovské tradice byl o tomto dni stvořen svět a o tomto dni bude také celý svět souzen.“ Slova tohoto prostého Žida udeřila onoho asimilovaného souvěřce jako blesk s čistého nebe. Možná to byla právě tři slova „který my nazýváme“, jež ukázala na obrovskou propast, která se utvořila mezi ním a ostatními Židy, možná to byla připomínka Roš ha-šana jako přibližujícího se Dne soudu, která začala velmi znepokojovat jeho duši. Ať to bylo tak či onak, když onen asimilovaný Žid dále procházel mezi stánky na trhu, začaly se mu velmi zřetelně vybavovat vzpomínky na dětství a na jeho zbožné rodiče. Vzpoměl si na šabaty, svátky, na zvuk šofaru v synagóze a na modlitbu se muže v talitech. Tu jeho duši přepadla obrovská tíseň a pocit lítosti nad tím, že vyměnil plný a bohatý duchovní život za život povrchní a duchovně zcela pustý. Jak tak chodil štetlem, pohroužen do svých myšlenek, začalo se stmívat a nastal čas pro *maariv* – večerní modlitbu. Tu se objevil před vchodem do synagogy a probudila se v něm obrovská touha vstoupit tam a připojit se k modlícím. Avšak dovnitř se zpočátku neodvážil. Vždyť obléčením a celým svým vzezřením byl podobný gójům. Jakýsi niterný hlas ho však pobízel, aby do synagogy přece jen vešel, což nakonec s velkým zdráháním učinil. Nevstoupil však do hlavního sálu, ale skryl se za záclonou ženské modlitebny a odtud pozoroval dění v hlavní mužské části synagogy. Když kantor pronesl slova „וְהָיָה כְּכֹהֵן יִכְפֹּר עֲוֹנוֹ – je slitovný a zproštuje předstoupení“, začal se rozčilením celý třást a zdálo se mu, že všechna tato slova odněkud zná a mermomocí se chtěl začít spolu s ostatními modlit, ale paměť jej zradila. Již dávno slova modliteb zapoměl. Když poslední z modlících se opustil synagogu, náš Žid se osmělil, vzal do rukou sidur a začal se modlit. Modlil se s obrovským soustředěním a slova modlitby vycházela přímo z hlubin jeho srdce: „Všemohoucí

Pane, vím, že jsem největším hříšníkem na světě,“ pravil kajicně a poté začal vypočítávat všechny své hříchy a poklesky. Vyznání hříchů zakončil však slovy: „Vím však také, že jsi slitovný a milosrdný. Promiň mi, prosím, mé hříchy a přestupky. Od tohoto okamžiku již nebudu hřešit. Chci se vrátit a stát se opět dobrým Židem, prosím, přijmi mě!“

Modlitba a hluboká lítost onoho Žida na nebesa velmi zapůsobily,“ pravil Baal Šem Tov svým žákům. „Modlitba tohoto asimilanta, o němž si již všichni mysleli, že je pro židovský národ ztracen, dosáhla Božího trůnu. Nejen to, dokonce vznesla s sebou i modlitby mnohých jiných hříšníků, které po staletí čekaly na vyslyšení.“ Baal Šem Tov zakončil své vyprávění slovy: „Viděl jsem, co se odehrávalo v srdci onoho Žida, a proto jsem čekal na jeho modlitbu, neboť jsem se chtěl modlit společně s ním. To je příčina, proč jsme se dnes modlili večerní modlitbu mnohem později, než je zvykem. Na druhou stranu jsme však byli poctěni modlit se společně s Židem, který se vrátil k Hospodinu a jeho Tóře, s *baal tšuva*. Jeho modlitba společně s našimi modlitbami se vznesla přímo k Božímu trůnu.“

Tento krásný příběh je pro nás i dnes velmi aktuální. Kolik máme dnes souvěrců podobných onomu asimilovanému Židovi z Baal Šem Tovova vyprávění?! Je to škoda. Dnes již nikomu nehrozí politické ani existenční problémy kvůli tomu, že by se zúčastňoval náboženského, společenského či kulturního života židovské pospolitosti. V Praze mají naše malé děti možnost navštěvovat dokonce několik židovských školek a větší se mohou učit v Lauderově židovské základní škole a poté na gymnáziu. V září se rozběhne již druhý ročník internetové výuky judaismu a hebrejštiny, který organizuje Lauderova škola. Jen v Praze máme pět židovských kongregací (včetně Bejt Chabad) a ve třech synagogách a dvou modlitebnách se konají pravidelné bohoslužby. Možnosti tedy jsou. Avšak bývá velký problém shromáždit *minjan* – deset židovských mužů starších třinácti let, aby se mohli konat plnohodnotné bohoslužby. Podobně tomu bývá i s minjanem při pohřbech.

Pražská židovská obec má od srpna nového vrchního rabína. Je mladý, vzdělaný a jistě bude schopen odpovědět na vše, co vás obecně z judaismu, halachy či židovské historie zajímá – nenechte ho zahálet. Možná první rozhovor s ním vás bude motivovat k dalším návštěvám nejen židovské obce, ale i synagogy, a tak budete mít velkou zásluhu, že právě díky vám se konaly bohoslužby podle všech pravidel. Vždyť můžeme žít jako moderní lidé v moderním světě a zároveň udržovat naše náboženské a národní tradice, čímž zamezíme asimilaci, která nikdy nic neřešila a neřeší.

► Rabín Daniel Mayer

Ilustrace: Wacław Koniuszko

Program Bejt Simcha srpen–září 2014

PÁTEK 29. SRPNA
od 18 h v Petřínských sadech
Kablat šabat
pod širým nebem
(viz pozvánka na str. 15)

PONDĚLÍ 15. ZÁŘÍ
od 19 h v kavárně
Krásný ztráty
Beseda s Benjaminem
Kurasem, česko-britským
spisovatelem
(viz pozvánka na str. 15)

STŘEDA 24. 9.
AŽ SOBOTA 4. 10.
VYSOKÉ SVÁTKY
Pinkasova synagoga,
host: rabínka Ellen Dreyfus
(podrobnosti na str. 17)

PRAVIDELNÉ AKCE

Ivrit – hodiny hebrejštiny
pro začátečníky každé úterý od 18 h;
pro pokročilé ve čtvrtek od 18 h;
pro středně pokročilé ve čtvrtek od 19.30 h

Úvod do judaismu
každé úterý od 19.45 h

Kablat Šabat
každý pátek od 18 hodin

Bejt Simcha

Maiselova 4, 110 00 Praha 1
Telefon: 603 393 558
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě
na www.maskil.cz
b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Maiselova 4, 110 00 Praha 1, telefon: 603 393 558, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

Dobrovolníkem v kibucu

Pavel Kuča za dobu, kdy působil jako redaktor Maskilu, pořídil mnoho rozhovorů. Tentokrát se pro změnu ocitl v roli zpovídaného. Důvodem je, že se v listopadu loňského roku vydal na tři měsíce do Izraele, aby tam působil jako dobrovolník v kibucu Bar'am u libanonských hranic. Nakonec byl jeho pobyt v Izraeli pestřejší, než původně plánoval, ale o to zajímavější.

Jak ses ocitl jako dobrovolník v kibucu Bar'am?

Byl jsem předtím v Izraeli osmkrát. Navázal jsem kontakt s rodinami, které tam přišly z Krnova, odkud pocházím. Většina těchto rodin se po příchodu do Izraele usadila v kibucech. Tak jsem poznal lidi z kibucu Givat Chajim Mejuchad, který jsem si zamiloval. Kibuc byl v mých představách něco jako pionýrský tábor, ekologická kolonie Strany zelených, romantici, kteří pěstují pomeranče. V Givat Chajim Mejuchad však dnes pracují Thajci a Filipinci, výrobu džusů vlastní Coca-cola a komunitní život tam už není, a proto jsem pro dobrovolnický pobyt hledal jiný kibuc. Od svého dobrého kamaráda Rubyho Haise jsem se dozvěděl o kibucu Bar'am, kde dobrovolníky pořád ještě přijímají. Tak jsem tam zavolaal, oni mi poradili, jak se mám přihlásit přes KPC (*Kibbutz Program Center*) a já jsem se přihlásil.

Čím se tento kibuc zabývá? Co je pro něj zdrojem příjmů?

Zdrojem příjmů je v první řadě firma Elcam, která má patenty na různé plastové lékařské pomůcky. Ty se vyrábějí v tamější továrně. Dále je v kibucu balírna jablek. Jsou tam také sady jabloní a mandlovníků i plantáže kiwi, ale domnívám se, že z toho není nějak moc velký ekonomický zisk. Kibuc je bohatý hlavně díky velkým příjmům, které plynou z patentů firmy Elcam, a může si tak dovolit nadále udržovat vnitřní socialismus.

Na jakou práci tě přidělili? A děláš tam pořád to samé, nebo se to změnilo?

Původně jsem byl přidělený do *cheder ochel*, společné jídelny. Potom přišla v prosinci sněhová kalamita, a tak nás velkou část, hlavně kluky, převedli na odklizení popadavých stromů. Podle některých napadlo nejvíce sněhu za třicet let, podle jiných za sto let, spousta stromů popadala, a to i na domy, a polámala se. Také jsme byli dva dny bez elektřiny. Potom nás hromadně převedli na balení jablek, protože kvůli tomu výpadku elektřiny byla uskladněná jablka několik dní bez kyslíku, a proto se musela všechna rychle zabalit a distribuovat dál.

S korejskou dobrovolnicí v balárně jablek.

Několik dní po tvém příjezdu do kibucu se slavil svátek Chanuka. Jak tam probíhaly jeho oslavy?

Hned v předvečer svátku Chanuka se ve společné jídelně zapálilo všech osm svíček naráz a konala se soutěž pro obyvatele kibucu o nejhezčí chanukij. Někdo vyrobil chanukový svícen ze Santa Clausů, někdo z vánočních stromčků, někdo ze sportovních pohárů. Každý jsme měli v ruce dvě

zapálené svíčky a různě jsme se vlnili v rytmu hudby. Na pódiu tančily děti, také s rozsvícenými svítlíky. A protože den předtím zemřel zpěvák Arik Einstein, tak Eldad Ohayon, jeden z kibucníků, krásně zazpíval pár jeho písniček.

Zaujalo mě, že v kibucu Bar'am pořád ještě funguje společná prádlna a každý má přidělené číslo, kterým jsou označeny všechny kusy jeho prádla. Pamatuješ si ještě, jaké číslo jsi měl?

Nejen že si ho pamatuji, ale mám ho napsané na velké části svého oblečení. Je to číslo 21.

Měl jsi možnost navštívit řadu míst v okolí kibucu. Které z těchto míst na tebe zapůsobilo nejsilněji?

Poblíž kibucu Bar'am je stará křesťanská vesnice Biram. Křesťanští obyvatelé Biram byli v době války za nezávislost v roce 1948 na straně Izraelců, avšak izraelská armáda je požádala, aby opustili své domy z bezpečnostních důvodů, protože jsou u hranice, a potom je tam už nikdy nepustila zpátky. Dodnes je to nedořešené, ty domy armáda vybombardovala, je tam jen hřbitov. Takže lidé z Biram jsou stále izraelskými občany, ale nesmějí žít ve své původní vesnici a nikdo pořádně neví proč. Někdy se vrátí po smrti, na ten hřbitov. A vedle něj jsou dvě malinkaté ►

Příprava polévky v kuchyni kibucu Bar'am.

► hrobky rabinů. Ty na mne silně zapůsobily. Bylo to pro mě mystické, zajímavé místo. Člověk jde krajinou a najednou narazí na malou hrobečku, na které jsou zapálené svíčky, a dole je taková jeskyně s postelí, aby se tam poutník mohl vyspat. Potom se mi moc líbilo vádí, které vede od křesťanské arabské vesnice Džiš. Naši kuchaři v kibucu byli hlavně křesťané z této vesnice. Ta se nachází v místě, kde stávala v antické době židovská osada a dodnes tam jsou zbytky synagogy. A odtamtud vede to vádí, údolíčko se stromy a potůčkem, kam jsem se chodil procházet se svým maďarským kamarádem, kterého jsem poznal v kibucu.

Na začátku jsi ve svých příspěvcích na Facebooku projevoval nad kibucem nadšení. Potom jsi ale kibuc čím dál častěji hodnotil slovy jako „není všechno zlato, co se třpytí“. Co se stalo? V čem byl problém?

V kibucu Bar'am má dobrovolníky na starosti paní Liora, bývalá učitelka. Když jsem přišel do kibucu, tak mi služebně starší dobrovolníci, kteří tam byli už několik měsíců a končili, říkali: „Pokud něco chceš, hlavně se neptej Liory, musíš to zařídit bokem, ona pro tebe prostě nikdy nic neudělá.“ Například jsem měl představu, že v kibucu budu jezdit na kole. Byla tam

udělat minimum, co musí, a nějak moc nepřemýšlet. Druhý princip se jmenuje *kaš tach (kisuť tachat – kryj si svůj zadek)*. Měl jsem pocit, že Liora je tam spíš od toho, aby chránila kibucníky před dobrovolníky. Také je třeba říci, že v kibucu bylo třicet dobrovolníků, všem bylo 18 až 24 let, zatímco mně o deset let víc. Poté, co dobrovolníci skončí práci, mohou pít alkohol, jak chtějí, a mají zadarmo prezervativy. Bydlí kousek odděleně, aby neobtěžovali kibucníky, mezi nimiž převažují starší lidé, kteří chtějí mít svůj klid. A také jsem se netajil svými názory, a to v komunitě o 250 lidech, kde každý každého zná a kde zároveň lidé nejsou vždycky ochotni jít jeden proti druhému.

Nakonec jsi přibližně po měsíci a půl pobytu z kibucu Bar'am na vlastní žádost odešel a přesunul ses na kozí farmu na jihu Izraele. Šlo to zařídit snadno? Nebo administrativa kibucu dělala nějaké problémy?

Bylo to tak, že jsem kontaktoval centrálu KPC, jestli bych mohl jít do nějakého jiného kibucu. A jsem si naprosto jistý, že z KPC hned zavolali Lioře, přestože by podle mě měli bránit zájmy dobrovolníků. Ale ono jde o velký byznys, protože kibuc platí KPC za to, že tam má dobrovolníky, a ti pracují osm

Co bys řekl o svém pobytu na této farmě?

Na organické ekologické farmě, která se nachází na jihu Izraele severně od Šomrie, se mi velmi líbilo. Bylo to pro mě, jako kdybych žil příběhy z Tóry. Předtím mi ty příběhy o tom, jak Abraham a další praotcové pasou stáda v polopoušti a počítají, kolik mají kusů, přišly nudné. Ale začal jsem je vnímat jinak, když jsem se ocitl v místech, kde Abraham pásal stáda, a měl jsem sám na starosti 200 koz. Každý den jsem v půl páté ráno vstal, podojili jsme kozy, potom jsem si dal snídani a vyšel s nimi do kopců na pomezí Judeje a Negevu, které se po deštích zelenaly. Měl jsem s sebou tři ovčácké psy. Když jsem byl s kozami venku na pastvě a seděl jsem pod stromem, zatímco ony se pásly, cítil jsem se, jako kdybych meditoval v Tibetu. Také jsem tam viděl koloběh života, narození a smrt. Každý druhý den nějaká koza umřela. A protože jsem měl na starosti stádo březích koziček, tak se mi jednu dobu skoro každý den nějaká koza na pastvě zase narodila.

Měl jsi potom ještě před koncem svého tříměsíčního pobytu čas na cestování a návštěvu přátel?

Měl jsem trochu čas v průběhu pobytu a měl jsem čas i na jeho konci. Setkával jsem se se svými gay přáteli v Tel Avivu i s Krnováky, což jsou většinou starší lidé. Ti pro mě dokonce uspořádali u rodiny Bar-On (původně Braunovi) v Herzlija Pituach narozeninovou party, na kterou přijely vlastně všechny izraelské rodiny pocházející z Krnova.

Pocítil jsi nějak během pobytu izraelsko-palestinský konflikt? A myslíš, že tvůj delší pobyt v Izraeli ovlivnil tvůj osobní postoj ohledně tohoto konfliktu?

V Galileji, na hranicích s Libanem, kde se nachází Bar'am, jsem zažíval, jak se tam politika skutečně neřeší. V továrně na balení jablek pracovaly holky Drúzky, v kuchyni kibucu zase křesťanští arabští kuchaři, kteří tam varili mimo jiné dvakrát týdně vepřové, a to i pro kibucníky. Zdravotní bratr byl alavita původem z Golanových výšin, manažer v balírně jablek byl z muslimské vesnice. Když jsem potom pracoval na té farmě, říkal mi farmář, že chtěl židovské pastevece. Ty ale nesehnal. Beduíny, což jsou izraelští občané z Negevu, nechtěl, protože prý kraudou. To tam, mimochodem, říkají o beduínech všichni. Takže jsme byli na farmě čtyři pasteveci – já a tři Palestinci z území pod palestinskou správou. Ti se na území Izraele dostávají nelegálně přes díry v bezpečnostním plotě a všichni o tom vědí. Starý pasák Mohamed se tvářil, že se do politiky neplete, zatímco jeho syn říkal, že samozřejmě přeje smrt všem izraelským Židům. Přitom zároveň

dokončení na straně 16 ►

Izraelští vojáci půl kilometru od kibucu, na hranici s Libanem.

spousta kol, ale žádné jsem si nemohl půjčit. Když jsem se ptal proč, Liora mi řekla „nevím“. V kibucu jsou lekce jógy, ovšem pouze pro členy kibucu. Totéž platí pro posilovnu. Když jsem se Liory ptal, co tedy mám dělat, jestli bych mohl dělat nějaký jiný sport, ona mi řekla, že neví. Když jsem požádal Liuru, aby si zaregistrovala moje telefonní číslo, jako se to dělá u kibucníků, a já se tak mohl dostat přes zamčenou bránu do kibucu, ona zase řekla, že neví. Moji izraelští přátelé mi vysvětlili, že Liora funguje na dvou velmi izraelských principech. První se jmenuje *roš katan (malá hlava)*. Podle tohoto principu, který se Izraelci učí v armádě, má člověk

a půl hodiny zadarmo. Tím, že lidé z KPC hned řekli všechno Lioře, se vlastně definitivně pohřbily naše vztahy. Mně řekli, že když nechci být v Bar'am, tak mám smůlu, protože jsem přijel jako dobrovolník jen na krátký čas a že na ten poslední měsíc mi jiný kibuc hledat nebudou. Liora si mě zavolala a řekla mi, že z více stran slyší, jak se mi v kibucu nelíbí, že dávám divné věci na Facebook a tak dále. Vypadalo to, že budu muset odjet z Izraele. Naštěstí zasáhli moji přátelé ze skupiny Krnováků. Dana Porat-Kletter si domluvila schůzku s šéfkou KPC, na kterou jsem byl přizván i já, a vymysleli jsme variantu, že půjdu na farmu v Negevu.

Na jaře tohoto roku jsme vyhlásili soutěž pro studenty oboru judaistika Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy o nejlepší populárně-vzdělávací článek na vybraná témata. Z došlých příspěvků vybrala tříčlenná porota tři nejlepší, které budeme postupně v Maskilu publikovat. **Nejlépe byly vyhodnoceny tyto texty:**

1. místo: Zuzana Kunstová – „Vzdělávání Židů ve středověku“, **2. místo: Maria Getta** – „Židovská rodina Anatolie Rybakova“, **3. místo: Zuzana Kunstová** – „Vliv osvícenství na evropské židovstvo“

Výherkyním blahopřejeme, všem zúčastněným děkujeme a těšíme se na další možnou spolupráci v budoucnu.

-red-

Vliv osvícenství na evropské židovstvo základ pro sekularizaci židovského smýšlení

Nástup evropského osvícenství přinesl kromě zcela nového směru myšlení také naději a očekávání židovského národa na zlepšení jeho sociálního postavení, volání po asimilaci a především jeho emancipaci. V tomto článku se pokusíme naznačit snahy askenázského židovstva o naplnění osvícenských myšlenek, které se později vyvinuly v tzv. haskalu, uvidíme, jaké postavení zaujímali židovští intelektuálové ve společnosti a jaké důsledky plynuly z postupné asimilace Židů. Budeme se zabývat především židovskými ženami, jejich působením v berlínských židovských salonech a také jejich postupnou integrací do univerzitního, ale také náboženského prostředí, které bylo do té doby výhradní doménou mužů.

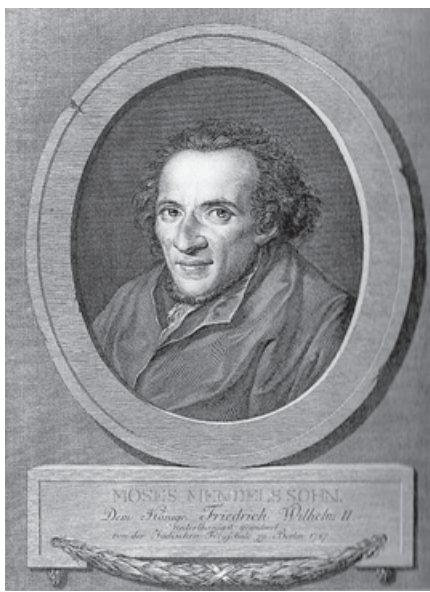
Přestože evropští Židé doufali, že se jejich postavení s nástupem osvícenství zlepší, ve skutečnosti tomu tak nebylo. Na přelomu let 1744–1745 byli Židé rakouskou císařovnou Marií Terezií vyhnáni z Prahy, ale o tři roky později byli přijati zpět. Pruský král Fridrich II. Veliký, který se považoval za osvícenského panovníka, vydal v roce 1750 zákon rozlišující mezi „obyčejnými“ a „zvláštními Židy“, kteří neměli dědičné právo k pobytu v říši¹. Zámožní berlínští Židé byli zaměstnáváni ve dvorních funkcích považovaných za „typicky židovské“, obchodovali s kovy a drahokamy a působili jako osobní bankéři pro panovníka a šlechtu. Na konci 18. století se někteří Židé stali podnikateli nebo pronajímali či vlastnili dílny pro výrobu mincí, vlny, lnu nebo hedvábí. J. Baskin uvádí, že berlínská židovská komunita nebyla nucena žít v ghettu a v 60. letech 18. století bylo dokonce nejbohatším židovským rodinám povoleno postavit si paláce v centru města.

Haskala

Haskala (hebr. השכלה) měla své kořeny v osvícenském hnutí 18. století, ale specifické podmínky a problémy židovské společnosti této doby znamenaly, že se cíle, kterým

se Židé prostřednictvím haskaly snažili přiblížit, výrazně lišily od ideálů, jichž se snažilo dosáhnout osvícenství.

Evropská židovská modernizace byla doprovázena nárůstem zájmu o minulost a také ideologickým a vědeckým zkoumáním historie. Známky moderního pojetí dějin zahrnovaly změny v postojích k minulosti a jejich přehodnocení, kritický přístup k pramenům, které byly až dosud považovány za

Otec haskaly Moses Mendelssohn (1729–1786)

nevyvratitelnou autoritu a vedly k sekularizaci dějin, které sloužily jako opora pro moderní sociální a politické ideologie.² Podle *maskilim* (hebr. מַשְׁקִילִים) by měla být sekulární studia uznána jako součást učebních osnov židovského vzdělávání. Za „otce haskaly“ je považován Moses Mendelssohn (1729–1786), avšak touha po světském vzdělání se objevovala již v předchozí generaci německých Židů a občasně také u polských Židů.

2 FEINER, Shmuel. *Haskalah and History: The Emergence of a Modern Jewish Historical Consciousness*. Portland, OR: Littman Library of Jewish Civilization, 2002, s. 1. ISBN 1-874774-43-9.

Toleranční patent

Prvním panovníkem, který začal uplatňovat osvícenské ideály v praxi, byl rakouský císař Josef II. (vládl v letech 1780–1790). Josefínské reformy znamenaly počátek obratu ve společenském postavení Židů a otevřely cestu k jejich postupnému zrovnoprávnění – emancipaci. S vydáním Tolerančního patentu v letech 1781–1782 tento panovník zrušil zvláštní daň z hlavy a povinnost nosit žluté kolečko, uvolnil také podmínky pro židovské podnikání a povolil Židům návštěvu univerzit.

Toleranční patent císaře Josefa II. ale neměl na židovské společenství střední Evropy jen pozitivní vliv. Na jedné straně sice byly zrušeny některé restriktce proti Židům, na straně druhé však byly narušeny tradiční vazby uvnitř židovských obcí. Roku 1784 byla zrušena soudní pravomoc židovských obcí, kterým zůstaly k posuzování pouze náboženské otázky, a Židé podléhali státnímu soudnímu systému. Toto nařízení znamenalo výrazný zásah do autonomie židovských obcí. Docházelo také k silné germanizaci židovského obyvatelstva, neboť němčina se stala povinným vyučovacím a úředním jazykem a Židé museli ke svým dosavadním hebrejským jménům přijmout nová německá jména a příjmení. Rakouští Židé dosáhli občanské rovnoprávnosti v roce 1867³, kdy byl také zrušen familiantský zákon⁴, zvláštní židovská daň a další omezení.⁵

3 *Emancipation*. SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM. *Encyclopaedia Judaica*, Vol. 6, s. 380. 2nd ed. Detroit: Macmillan Reference USA in association with the Keter Pub. House, ©2007. ISBN 0-02-865934-1.

4 *Familiantský zákon* byl vydán roku 1726 během vlády Karla VI. Povolný počet židovských rodin byl stanoven na 8541 v Čechách a 5106 na Moravě. Aby bylo možné udržet tento povolený počet rodin, směl se ženit pouze starší syn z každé rodiny. Ostatní synové museli žít svobodně, což bylo v rozporu s tradičním pojetím rodiny v judaismu, nebo museli odejít ze země.

5 SADEK, Vladimír, Jiřina ŠEDINOVÁ, Miroslav KÁRNÝ, Anita FRANKOVÁ, Leo PAVLÁT,

1 U „obyčejných“ Židů se právo pobytu sice dědilo, ale přecházelo pouze na jedno dítě z rodiny. Židé byli také nuceni platit „proteční daň“.

► Ženy v berlínských židovských salonech

Haskala měla velmi pozitivní vliv na postavení židovských žen. Některé vlivné židovské rodiny najímaly pro své dcery soukromé učitele, kteří je vyučovali mimo jiné moderním evropským jazykům. Ty z nich, které se učily německému a francouzskému jazyku a kultuře, hrály významnou roli

Dorothea von Schlegel, narozenou jako Brendel Mendelssohn, vyučoval její otec Moses.

v předávání osvícenských myšlenek a literatury židovské komunity. Nový směr vzdělávání židovských žen, společně s představením nového světa světských románů, poezie a divadelních her, vzdaloval mladé ženy od jejich bratrů a manželů, jejichž životy byly těsně spjaty s obchodováním a financemi. Není proto divu, že četné množství těchto žen z majetných rodin mělo úspěch v salonní společnosti, ve které se mísili lidé různého společenského postavení i náboženského vyznání.

Na konci 18. století byl vytvořen okruh zámožných a inteligentních židovských žen, které vytvořily neobvyklou sociální síť. Ze čtrnácti salonů či pravidelných večírků, které byly pořádány v Berlíně mezi lety 1780 a 1806, se jich devět konalo pod záštitou židovských žen⁶. Židovské salony představovaly bezstarostnost francouzského stylu v poněkud temnějším pruském intelektuálním světě, účastnili se jich muži i ženy, šlechta i prostí občané. Setkání vedená židov-

skými ženami nebyla významná jen neobvyklým spojováním lidí různého sociálního postavení, ale představovala také důležité místo pro setkávání berlínských intelektuálů.

Sociální kontakty židovských žen při pořádání salonů někdy vedly k rozvodům židovských manželství, konverzí ke křesťanství nebo ke sňatkům s nežidovskými muži, často příslušníky šlechty. Avšak židovských žen, které se vydaly tímto směrem, nebylo mnoho a jejich motivy, vedoucí je k těmto krokům, byly složité. Podle J. Baskin není pochyb o tom, že židovské salonní ženy dosáhly díky těmto setkáváním vysoké úrovně sociální integrace.

Rodiče mnoha salonních židovských žen zbohatli ražbou mincí během sedmileté války. S rostoucím bohatstvím měnili tito Židé návyky svého běžného života, ale zprvu se jen málo těchto změn přímo dotýkalo tradičního judaismu. Některé rodiny si ve svých domech zřídily divadla a jejich děti je prosily, aby se zde mohly hrát světské hry. Mladí muži si holili vousy a nosili napudrované paruky, dívky si měnily jména, Malka se tak stala Amalií, Brendel Dorotheou. Tento životní styl měl ale po nějaké době dopady na celou berlínskou židovskou komunitu.

Po dlouhou dobu převažoval názor, že se salonní ženy vzdálily od judaismu, protože byly svedeny lehkovážným způsobem soudobé kultury. Podle mnohých odborníků bylo základním problémem chybějící přísné židovské vzdělání. Tyto židovské dívky nebyly vzdělávány v klasických hebrejských textech ani právu a nebyla od nich vyžadována pravidelná účast v synagoze. Německý

Rahel Varnhagen, rozená Levin, která vedla jeden z nejvýznamnějších berlínských salonů, se v roce 1994 objevila i na německých poštovních známkách.

zdroj z poloviny 18. století uvádí, že dívkám nebylo dovoleno přebývat v domě, kde se chlapci z komunity učili židovským předmětům. Dívky a ženy tak sbíraly střípky tradičního učení studiem *Ce'ena u-Re'ena*, zjed-

nodušené Bible psané v jidiš, která obsahovala morální poučení a paralely. Ale ani pro židovské chlapce nebylo snadné obdržet tradiční židovské vzdělání. Německo

Regina Jonas dosáhla v roce 1935 jako první žena v historii rabínské ordinace.

v této době přestalo produkovat vzdělané učitele a vyučující z Polska poskytovali pouze mechanické myšlení tradiční pedagogiky. Nedostatky tehdejšího náboženského vzdělávání proto mohly být jedním z důvodů, proč se židovští muži stejně jako ženy přiklonili ke světskému vzdělávání. Pro některé z těchto mužů se pak jejich sekulární studia stala podnětem k nalezení cesty mezi extrémní konverzí na jedné straně a tradiční židovské praxí na straně druhé. Podle J. Baskin byl právě tento moment zárodkem reformování judaismu samotného.

J. Baskin také uvádí, že sekulární vzdělávání židovských žen bylo ve skutečnosti dost povrchní. Ačkoliv například Rahel Levin si často a vášnivě stěžovala na své nedostatečné vzdělání, vytrvale četla a najímala si učitele angličtiny a matematiky. Necítila se dostatečně vzdělaná, protože její standardy byly příliš vysoké. Henriette Herz a Dorothea Mendelssohn byly světským předmětům vyučovány svými otci. Herz ovládala francouzštinu, angličtinu, latinu a hebrejštinu a po svatbě se naučila dalších šest jazyků. Je zřejmé, že povaha vzdělávání salonních žen nevysvětluje jejich vstup do smíšených společenských kruhů a ani proč právě ony uzavíraly manželství s křesťany častěji než židovští muži jejich generace.

Většina židovských žen střední a východní Evropy ale zkušenost židovských salonů nesdílela, protože měla jen velmi málo kontaktů s nežidovským světem. ►

Alexandr PUTÍK, Leo PAVLÁT a Jiří FIEDLER. *Židé – dějiny a kultura*, s. 48.

6 Těmito ženami pořádajícími židovské salony byly Henriette Herz, Rahel Levin, Dorothea Mendelssohn Veit, Sarah Levy, Amalie Beer, Sara a Marianne Meyer, Philippine Cohen a Rebecca Friedländer. Tyto ženy byly obdivovány pro své sociální schopnosti, vzdělání a odvážné nápady. BASKIN, Judith Reesa. *Jewish Women in Historical Perspective*, s. 196.

- Tyto ženy byly omezeny na domácí sféru života, měly málo příležitostí ke vzdělávání a nemohly se účastnit veřejných sfér ekonomického a občanského života, což znamenalo značné zpomalení jejich integrace a její neúplnost v porovnání se židovskými muži.⁷

Sekulární vzdělávání židovských žen

Středoevropské židovské ženy na konci 19. a počátku 20. století symbolizovaly „kult rodinného krbu“, byly to manželky a matky středních vrstev, které se staraly o domácnost. Očekávalo se od nich, že do jejich svatby zůstanou v domácnosti svého otce a poté zůstanou doma, aby vychovávaly děti. Školy začaly židovské ženy navštěvovat v 19. století. Zpočátku se jednalo o soukromé či židovské instituce, později to byly školy zřízené státem nebo specializované dívčí školy. Například židovská komunita ve Frankfurtu zřídila v roce 1820 samostatný dívčí úsek Philantropin v rámci místní židovské školy. Učební osnovy zde zahrnovaly kromě moderních jazyků, dějin umění a mytologie také vyšívání. Některým dívkám se dostávalo domácí výuky a lekce hraní na piano, kreslení a tance se pro vzdělání židovských dívek staly samozřejmostí. Židovské dívky koncem 19. století navštěvovaly státní nebo soukromé střední školy, kde dokončily formální vzdělání ve svých šestnácti letech.⁸

Ženy, které navštěvovaly univerzitu, byly „nové ženy“, jež si zvolily jinou cestu. Tyto ženy se nespokojily s následováním příkladů svých matek v domácnosti a místo toho se stávaly lékařkami, učitelkami, vědkyněmi nebo právníčkami. Manželství pro ně byla možnost, nikoliv nutnost. Židovské evropské dívky si přály opustit téměř výhradně ženskou sféru domova a školy, ve které byly vychovávány, a získat přístup k tradičně mužské doméně univerzity a profesního života. Podle H. Freidenreicha nemusely tyto mladé ženy nutně usilovat o ekonomickou nezávislost, návštěvou univerzity chtěly využít svůj intelektuální potenciál a alespoň částečně se vyvázat ze společenských omezení týkajících se žen.

Jednou z těchto žen byla také Rahel Goitein Straus, která se v roce 1899 stala premiantkou první maturující třídy 1. dívčího gymnázia v Německu a byla také první imatrikulovanou ženou na univerzitě v Heidel-

bergu. S cílem dokončit své lékařské vzdělání se Rahel musela vypořádat s mnoha překážkami a diskriminací, která ji jako ženu provázela. Členové fakulty se ji snažili od jejího záměru odradit, potřebovala speciální povolení k návštěvám kurzů a dokonce i k možnosti složení závěrečných zkoušek. Ale Rahel ve studiích vytrvala a v roce 1908 získala doktorát v oboru lékařství.⁹

Rahel Goitein Straus v roce 1905, jako studentka medicíny na heidelberské univerzitě.

Přestože situace na počátku 20. století přinášela univerzitně vzdělaným ženám problémy týkající se jejich kariérního uplatnění ve společnosti, po první světové válce se tato situace ještě ztížila v souvislosti se zhoršením ekonomické situace a s ní spojeným úbytkem pracovních míst. Vzhledem k inflační spirále a Velké hospodářské krizi se ženy z mladší generace nemohly spoléhat na finanční podporu od své rodiny po dobu, kdy si hledaly práci. Na trhu práce musely tyto ženy čelit silné konkurenci a jejich situace byla ztížena vzrůstajícím antisemitismem na pracovištích. Přestože většina z nich se podařilo dokončit své doktoráty, před nacistickou érou často neměly příležitost získat pracovní zkušenosti či plnou profesní kvalifikaci. Větší část z těchto žen se vdala, podle H. Freidenreicha částečně snad proto, že se nemohly spoléhat na svou finanční nezávislost. Některým ženám se podařilo spojit rodinu s kariérou, nebylo jich však mnoho.

Společně s hnutím *Wissenschaft des Judentums* vznikaly také nové náboženské školy zabývající se židovskou historií

a vědou. Jednou z těchto škol je Hochschule für Wissenschaft des Judentums v Berlíně, která byla centrem pro vědecká studia o judaismu a při které fungoval také rabínský seminář. Škola se brzy vyvinula především, ale ne výlučně, v seminář pro ordinaci rabínů a kvalifikaci učitelů v náboženských školách, kteří sloužili širokému spektru německého židovstva. Ženám byl od počátku fungování umožněn přístup na kurzy a od roku 1907 byly oficiálně přijímány ke studiu programu připravujícího je na učitelské povolání, ale zůstaly nadále vyloučeny z možnosti rabínské ordinace. První ženou, která rabínské ordinace dosáhla, byla v roce 1935 Regina Jonas.

Několik vysokoškolsky vzdělaných žen, které ve 30. letech 20. století nenalezly uplatnění vzhledem k vysoké nezaměstnanosti a následně kvůli nacistickým protizidovským nařízením, založilo své vlastní školy, ve kterých vzdělávaly židovské děti a připravovaly je na emigraci. Významnými faktory při rozhodování o tom, zda, kdy a kam budou židovské ženy emigrovat, byly společně s okupací také věk a jejich rodinný stav.

Po emigraci byly tyto ženy nuceny přizpůsobit se novému prostředí, v němž se nalézaly, jejich univerzitní vzdělání zde nebylo vždy akceptováno, a proto musely začít od počátku budovat své profesní uplatnění. Jako imigranti se tyto ženy staly ve Spojených státech příslušnicemi střední třídy, pro kterou byla opět typická role ženy jako matky a manželky, která se nezapojuje do ekonomických a politických záležitostí. Díky svému volnému času však našly svůj prostor a sebeuplatnění v americkém judaismu, pomáhaly při vzniku nových synagog a podporovaly vzdělávací a společenské programy pro své děti od předškolního věku až po střední školu.

Z výše uvedených informací je tedy patrné, že s nástupem haskaly se aškenázským židovským ženám rozšířil přístup ke vzdělávání. Některé židovské rodiny najímaly pro své dcery soukromé učitele, kteří je vyučovali moderním jazykům, hře na klavír či tanci, a koncem 19. století jim byla dána možnost navštěvovat zpočátku židovské a soukromé školy, později školy zřízené státem nebo dívčí školy. Přestože cesta od osvícenských myšlenek přes asimilaci k úplné židovské emancipaci nebyla zcela bez překážek, došlo nejen k úplnému zrovnoprávnění židovského národa, ale také k začlenění žen do společenských a náboženských sfér židovského života dříve vyhrazených pouze mužům. Tak se židovským ženám otevřely nejen dveře univerzit a náboženských škol, ale v roce 1935 jim byla také umožněna rabínská ordinace a dosáhly tak úplného zrovnoprávnění se židovskými muži.

► Zuzana Kunstová

7 Haskalah. SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM. *Encyclopaedia Judaica*, Vol. 8, s. 435.

8 FREIDENREICH, Harriet Pass. *Female, Jewish, and Educated: The Lives of Central European University Women*. Bloomington: Indiana University Press, © 2002, s. 5. *Modern Jewish experience* (Bloomington, Ind.). ISBN 0-253-34099-3.

9 Straus, Rahel Goitein. SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM. *Encyclopaedia Judaica*, Vol. 19, s. 250-251. 2nd ed. Detroit: Macmillan Reference USA in association with the Keter Pub. House, © 2007. ISBN 0-02-865947-3.

Sté narozeniny Egona Morgensterna

Členové sdružení **Respekt a tolerance** z Loštic se vydali na tisíc kilometrů dlouhou cestu do Vilnius, aby blahopřáli svému rodákovi ke stým narozeninám.

Egon Morgenstern se narodil v roce 1914, jako dítě žil několik let v Lošticích a v roce 1939 uprchl se svým mladším bratrem Armínem do Polska. Oba se snažili zachránit své životy před nacistickou perzekucí. Loštický rodák Armín se nakonec dostal do Ruska, kde byl přijat poměrně vlně a později měl možnost bojovat ve

Vilnius připomíná středoevropská města

Svobodově armádě. Egon putoval samostatně a jeho východoevropské cestování skončilo v Litvě. Tam byl po zatčení souzen sovětskou tajnou policií NKVD za údajnou špionáž a poslán do gulagu, jež byl zřízen v mrazivé pustině za polárním kruhem. Naštěstí veškerá utrpení způsobená zimou, hladem, nemocemi a těžkou fyzickou prací přežil. Po válce se snažil vrátit zpět do Československa, ale nebylo mu to sovětskými úřady umožněno. Po působení na mnohých místech tehdejšího Sovětského svazu se nakonec usadil v litevském Vilnius, kde se

Egon Morgenstern s taškou porodní asistentky, kterou vlastnila jeho matka Laura (Muzeum Mohelnice, rok 2000). Egonovi rodiče a mladší sestra Renata zahynuli během holocaustu.

Egon Morgenstern, Vilnius, 2014 (na mikině logo loštického sdružení Respekt a tolerance)

v roce 1969 oženil. Ve Vilnius žije dodnes a nedávno tam ostavil svoje sté narozeniny.

Stejně jako kdysi pan Morgenstern podnikli členové sdružení Respekt a tolerance v těchto dnech cestu přes Polsko do Litvy, aby mu popřáli k jeho úctyhodnému jubileu. Vezli s sebou dary příbuzných z Mohelnice i dar loštického starosty Ctirada Lolka. Nechyběly ani tvarůžky, které oslavence obzvláště potěšily, neboť si na ně pamatoval z doby, kdy v Lošticích žil se svými sourozenci a rodiči.

„Stále vidím před sebou synagogu a tu ulici, na které stála. Už nevím, jak se jmenovala, ale vidím ji. My jsme v synagoze bydleli.“ S těmito slovy přivítal Egon Morgenstern návštěvu ve svém bytě, kde bydlí s jedenadevadesátiletou manželkou Pavlínou. Oběma denně přicházejí pomáhat pečovatelské Židovské obce ve Vilnius. Zástupci velvyslanectví České republiky ve Vilnius rovněž věnují pravidelnou pozornost nejstaršímu Čechovi žijícímu v Litvě. „Byla tu spousta lidí přát Egonovi k narozeninám, i velvyslanec, plno květů zde bylo. Vy jste ale první a jediní gratulanti z Čech,“ sdílela radost z dárek a návštěvy paní Pavlína Morgensternová. S hrdostí ukazovala korespondenční gratulace, mezi nimiž se nacházel i blahopřejný dopis od ministra zahraničních věcí ČR Lubomíra Zaorálka, který panu Morgensternovi osobně předal český velvyslanec Radek Pech. Luděk Štipl předal oslavenci mj. katalog k putovní výstavě *Oby-*

čejní lidé v neobyčejných časech, jejíž součástí je také příběh Egona a jeho bratra Armína. Pan Morgenstern měl velkou radost, že se o něm v jeho domově učí studenti a žáci. A tak může být pomyslně zpátky v místech, po kterých stále teskní. Možná právě proto si pro zbytek života zvolil jako své bydliště Vilnius, neboť mu svým středoevropským rázem domov připomíná.

Členové sdružení Respekt a tolerance Zdeňka Mičová a Luděk Štipl ve snaze podrobněji dokumentovat životní příběh Egona Morgensterna navštívili ve Vilnius soudní budovu a zhlédli neblaze proslulou věznici Lukiškės, kde NKVD vyšetřovalo a věznilo Egona a tisíce dalších nevinných lidí. Souběžně s ním zde byl například vězněn a do stejného gulagu transportován také pozdější prezident Izraele a nositel Nobelovy ceny míru Menachem Begin.

V roce 1992 bylo v budově soudu zřízeno Muzeum obětí genocidy. Je dobře, že se z tohoto místa plného hrůzy, připomínající zločiny NKVD a gestapa, stalo muzeum. Když procházíte zpřístupněné kobky, samoty, mučírny a popravčí komory, musíte myslet na ty tisíce nespravedlivě vězněných a částečně vám dochází hrůzy, které pan Egon a mnozí další museli vystát jen proto, že jejich místo narození nevyhovovalo žádnému diktátorskému režimu.

Muzeum obětí genocidy ve Vilnius

Pan Morgenstern svou pouť komentoval moudře a bez nejmenší stopy nenávisti: „Křesťan, muslim nebo žid, všichni mají jednoho Boha. Zlo si dělají lidé sami, to pán Bůh nedělá.“

Členové sdružení navštívili ve Vilnius také Židovské muzeum, Centrum tolerance a další místa, jejichž historie souvisí s tématem nové putovní výstavy, kterou připravují pro příští rok.

► **Respekt a tolerance**
www.respectandtolerance.com

Konverze

aneb Rozmysleli jste si to dobře?

Máte zájem o konverzi nebo vás jen zajímá, jak probíhá? Máám čerstvou zkušenost, následující řádky jsou mým subjektivním pohledem, podobnost s realitou ale není náhodná.

Rozdíl mezi ortodoxní a reformní konverzí

Zásadní rozdíl mezi ortodoxní a reformní konverzí spočívá v tom, že ortodoxie kandidáty údajně odrazuje, odmítá, prakticky až znechucuje a celý proces úmyslně prodlužuje a komplikuje, aby se přesvědčila o hloubce a pevnosti rozhodnutí kandidátů a jejich odhodlání vytrvat. Šikana, dalo by se říct. Naproti tomu reforma to dělá úplně stejně, i když jinými prostředky. Nikdo vás sice neodhání, ale dopředu se vše sune rychlostí, která není prostým okem pozorovatelná. Je potřeba si udělat čárku a za půl roku se přijít podívat, jestli náhodou nedošlo k nějakému posunu. Asi jako když se měří pohyb kontinentů.

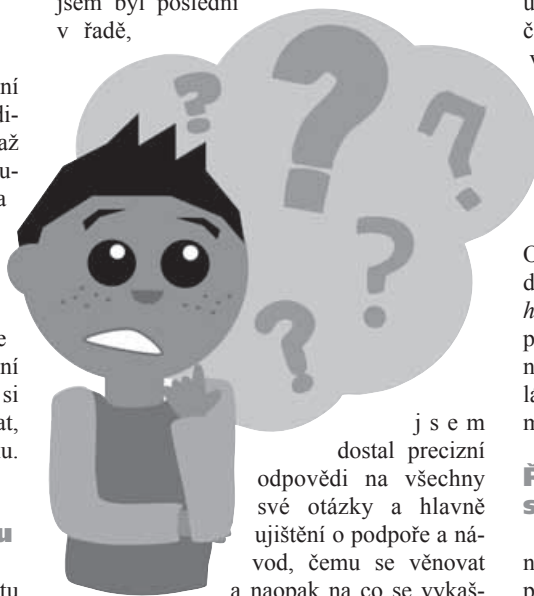
Rozmysleli jste si to opravdu dobře?

Dobře. Dlouho hledáte svou cestu a konečně naleznete židovský svět. Jste tam doma, cítíte to. Rozhodnete se konvertovat, najdete si komunitu odpovídajícího zaměření a začnete se podílet na jejím životě, v mém případě hlavně účastí na bohoslužbách. Překvapivé je, že vám všichni kladou stejnou otázku. Rozmysleli jste si to opravdu dobře? Uslyšíte ji často. Přesto, že by se dalo čekat, že lidé jako třeba já, tedy věkově směřující k padesátce, obvykle nechodí podávat přihlášku do míst, kam se přihlásit nechtějí. Zeptají se ale skoro všichni. S největším důrazem a naléhavostí pak ti, jejichž vysvědčení o konverzi ještě možná nemá zcela zaslhlé podpisy. Znepokojivé. Po opakovaném zodpovězení této otázky, většinou upřímném, někdy spíš podrážděném, se vám vždy dostane doporučení si to ještě znovu dobře rozmyslet. Díky za radu. Čest výjimkám – dialog na stejné téma s Jakubem, když jsme si ještě vykali: „Proč chcete mezi nás židy, takové strašné, zlé a hašteřivé lidi?“ „Protože jsem také strašný, zlý a hašteřivý člověk.“ „V tom případě vás vítám.“ Milé. Tenkrát jsem ovšem ještě nevěděl, že Jakub nepoužívá nadsázku.

První pohovor s rabínem

Když komunita uzná, že se vás hned tak nezbaví, jste zařazeni na seznam čekatelů na

rozhovor s rabínem, který se koná jednou až dvakrát ročně, pokud do toho nic nepříjde. Můj první pohovor vedl rabi Goldstein. Velmi moudrý člověk, během patnácti vyhrazených minut, spíš půl hodiny, protože jsem byl poslední v řadě,

jsem dostal precizní odpovědi na všechny své otázky a hlavně ujištění o podpoře a návodu, čemu se věnovat a naopak na co se vykašlat. Žádný dotaz, zda jsem si to dobře rozmyslel. Díky. Malá odbočka. Pokud budete chtít v židovské komunitě najít pozitivní skupinu, zaměřte se na rabíny. Za svůj krátký židovský život jsem měl při různých příležitostech možnost hovořit určitě s deseti rabíny. Všichni mají ohromný rozhled, vzdělání, hlavně ale lidskou moudrost a upřímnou snahu vám pomoci. Naopak zcela postrádají potřebu některých souvěrců dokázat vám, že jejich náskok už nikdy nedoženete. Pochopitelně i od rabína někdy dostanete dotazy, které vám budou připadat přinejmenším podivné, ale to je asi součást testu.

Kurz základů judaismu

Logicky začnete chodit do kurzu základů judaismu. Já dokonce začal ještě v době, kdy jsem nevěděl, že Bejt Simcha je místo, kde se dá dělat konverze. Nechci, aby to vypadalo, že těmto kurzům dělám skrytou reklamu. Naopak, je to reklama veřejná. Mám doma tři police židovských knih, ale téměř žádná z nich nepodává výklad takovým přehledným a současně poutavým a zábavným způsobem. Katka má přesně ten rabínský styl, který mě dokáže vždy znovu nadchnout. Dokáže prezentovat základy i odpovědět na neabsurdnější dotazy, udržet

pozornost lidí, kteří se unavení z práce z posledních sil dovlečou na večerní kurz a zjišťují, že tam najdou mnohem víc, než čekali. Kurzy běží již několik let, jsou stále plnější, absolventi na konci dostávají po úspěšném složení písemné zkoušky vysvědčení. Já z časových důvodů chodil střídavě v letech 2012 a 2013. V roce 2012 se bohužel vysvědčení nedávalo, protože v roce 2011 došel toner. Dtto 2013. Vznikl z toho hezký zvyk u nežidovských absolventů kurzů, kteří chodí do synagogy jen na Jom Kipur. Zdraví se: „Tak co, jaký byl rok, nepřišlo ti vysvědčení?“ Okolo stojící znalci halachy jen tázavě zvedají obočí a krčí rameny. Zřejmě *minhag ha-makom*, domnívají se. Nabízím tímto pomoc formou vytisknutí všech vysvědčení na docela profesionální tiskárně v mé kanceláři, ideálně pokud mezi nimi bude i jedno moje.

Řada dalších pohovorů s rabíny

Nekonala se, protože jim do toho vždy něco přišlo, je jich málo, jsou objektivně přetížení, jsou zdaleka, do Prahy se nedostanou často a když, tak jen na chvíli.

Další průběh procesu v komunitě

Neděje se celkem nic, jdu na nervy všem členům představenstva (tedy kromě těch, které ani po dvou letech neznám a nikdy jsem je neviděl) neustálými dotazy na téma, co a kdy bude dál. Ve výjimečných případech jsou odpovědi vyhybavé, podmínečné výroky začínající slovy „možná, uvidíme, doufejme“. To je ale nepříjemné pro obě strany. V devadesáti procentech případů však přijde jasné chlapské a jednoznačné „nevim“.

Další pohovor s rabínem plus psychiatrické vyšetření

Když se mě rabín při posledním pohovoru (tedy celkem druhém v pořadí) zeptal, zda bych byl ochoten se pobavit s paní doktorkou přes duše, tak jsem v tom neviděl nejmenší problém. Někteří kandidáti se urazili, tomu ale nerozumím. U psychiatra jsem nikdy nebyl, tak jsem si od toho sliboval určitou zábavu, ale hlavně jsem začal skutečně pochybovat o svém duševním zdraví. Říkal jsem si, že ztrácím čas v místě, kde se nic neděje, a už mi to dokonce začíná připadat normální. Předseval jsem si, že pokud ►

► by mi naopak psychiatr přišel normální, tak se ho na to zeptám. Rozhovor s paní doktorkou, dámou v důchodu, byl dalším příjemným překvapením na cestě k cíli. Zase ta rabínská moudrost, lidskost a životní zkušenost, kterou většina lidí nezíská ani za tři životy. Žádné vyšetření v původním slova smyslu. Dvacetiminutový rozhovor trval dvě hodiny a hodně jsme se při něm smáli. Doufám, že tuto dámu budu moci brzy při nějaké příležitosti pozdravit a za ten rozhovor ji znovu poděkovat.

Pozvánka k Bejt Dinu

Jednoho dne, když už člověk začíná plánovat večírek na rozloučenou a směřuje do jiné komunity (už tam má deponované brýle), kde by mohl začít od bodu nula a znovu hledat cestu ke konverzi, přijde pozvánka k Bejt Dinu. Bez varování. Dokonale načasování. To nemůže být náhoda. Zbývá tedy podstoupit bris a připravit se na pohovor.

Bris

Velké a citlivé téma, že ano. Není to ale tak zlé, jak jsem čekal. Různá předoperační vyšetření vás proženou řadou ordinací, ale co se dá dělat. Pak vlastní operace, po přednesení předepsaných brachot. Toto je vhodné místo v textu, kde se nenápadně přesunu z pozice konzumenta moudrých rad na stranu jejich poskytovatelů, mám tedy jednu radu, spíš příkázání, které jsem dostal někdy nad ránem v jakémisi žižkovském pajzlu, a které si dovoluji pojmenovat podle autorky jako axiom MUDr. Špinarové: „Budeš trvat na střízlivém chirurgovi!“ Funguje dokonale. Díky za radu. Také se říká, že se po narkóze něco zhorší, ale nemůžu si vzpomenout co, tak to asi nebylo nic zásadního.

Bejt din

Pozvánku jsem dostal necelé tři měsíce před dnem D. Něco málo z nich ukousl bris (pokus o vtip), pak jsem odjel na dva týdny na dovolenou a tam si četl moudré knihy. Po návratu jsem dodělal větší rozdělané zakázky v práci, abych mohl v klidu dokončit přípravu. V tu chvíli jsem zjistil, že sedím v bratislavském hotelu, kousek nad sídlem místní židovské obce, a mám na přípravu ještě plných dvacet hodin. Nepropadl jsem panice, prostě buď projdu, nebo budu chodit každý rok znovu, jednou to vzdají a vezmou mě. Navíc mě uklidňoval fakt, že pokud se budou ptát na běžné věci z moderního židovského života, tak ten známe a žijeme. Bejt din je díky B-hu sestaven z rabínů, rozhovor byl velmi příjemný. Ptali se sice na dost věcí, ale nezáludně, a bylo vidět, jak jim správné odpovědi dělají radost a že jsou ochotni naslouchat mým názorům a diskutovat je. Chtěli vědět, jak věci chápou a interpretují, ne až tak, co jsem kde četl. A já byl velmi upřímný, popsal jsem Pesach spolu se

Šavuot jako příběh o cestě k dvojí svobodě, ale vyslovil i myšlenku, že je mi celkem jedno, co v té době naši předkové ve víře sklízeli, ty produkty od sebe ani nepoznám. Nezasíral jsem, že pro mě má význam svátku větší důležitost než formální provedení micvot, tady praxe někdy pokulhává za teorií. Například popis situace, jak nám většinou něco zbude na sederovém stole, je dost pobavil.

Mikve

Až ponoření do mikve je tím okamžikem, kdy se sen stal realitou. Z Anglie nám předem poslali návod na použití mikve, mýdla a ručníku. Díky. Nevím, proč jsem čekal temnou sklepní místnost s betonovým korytem a protékajícím studeným potokem. V každém případě to v Bratislavě mají jinak. Křesílka, stůl, dlaždičky, hodně světla, pohodlné schody do vody, která má asi 35 stupňů. Mikve v Bratislavě vypadá jako standardní wellnessové zařízení dobrého hotelu. Příjemný závěr procesu. *Bracha*, ponoření, *bracha*, ponoření, *sof tov ha-kol tov*.

Bar micva

Přes období dovolených, kdy je polovina z nás na cestách nebo pracují jako taxikáři pro své děti, se mi podařilo udělat šachrit. Šachrity mám velmi rád, užívám si je, tady i v Děčíně. Tento byl ale jiný, první alija je krásná a neopakovatelná. Draša k oddílu Pinchas byla výzvou, doufám, že jsem se jí zhostil přijatelným způsobem.

Poděkování

Rád bych poděkoval všem, kdo mi na cestě pomáhali, omlouvám se, jestli jsem na někoho zapomněl. Chronologicky podle zapojení do příběhu: rodina, Katka Weberová, Ivan Kohout, další členové Bejt Simcha, rabi Goldstein, rabi Kučera, rabi Rothschild, rabi Kapustin, paralelně pak rabi Bohbot a členové Bnej Jisrael a *last but not least* členové mé nové obce – Děčín. Nade vším stojí Hašem, sleduje veškeré naše hemžení a nepochybně se u toho královsky baví, ostatně jak jinak, vždyť je Král. Jemu patří dík největší.

Nezodpovězené otázky

Původně jsem chtěl nazvat článek „návod na úspěšnou konverzi“, ale sebekriticky připouštím, že to vlastně nevím. Některé otázky byly zodpovězeny, jiné ne:

Je proces konverze dokonale propracovaným a po staletí vylepšovaným mechanismem prověřování odhodlání a pravé vůle kandidátů?

Nechybí v bodě 1 řekněme „větší než malé množství organizační nešikovnosti“?

Rozmysleli jste si to dobře? Opravdu? Jste si jisti?

Radši si to ještě dobře...

► Mirek Daniel Rux, červenec 2014

NOVÉ KURZY HEBREJŠTINY A JUDAISMU V BEJT SIMCHA začínáme již 2. září!

Od začátku září 2014 otevíráme nový kurz moderní hebrejštiny pro úplné začátečníky.

Termín konání: úterý od 18 do 19.30 h

Kurzovné: 1550 Kč za pololetí (19 lekcí po 90 minutách, září 2014 – leden 2015)

Výuka bude probíhat podle učebnice „Ivrit min ha-hatchala – Hebrew From Scratch“ (není zahrnuta v ceně kurzu).

Zájemci se mohou hlásit či žádat bližší informace na adrese katka@bejtsimcha.cz nebo na telefonu 724 027 929, a to do pátku 29. 8.

V září rovněž zahajujeme nový semestr ročního kurzu Úvod do judaismu.

Termín konání: úterý od 19.45 do 20.45

Kurzovné: 750 Kč za semestr

(19 přednášek)

Jedná se o druhý semestr celoročního kurzu, nicméně zapojit se mohou i noví účastníci. V podzimním semestru se budou probírat mimo jiné následující témata: židovský životní cyklus, svátky (Vysoké, Sukot, Chanuka), židovská domácnost a komunita, modlitba. Na vyžádání je k dispozici podrobný rozpis témat i osnova kurzu.

Dále máme další dva kurzy moderní hebrejštiny

Pro pokročilé ve čtvrtek od 18 do 19.15 h a pro středně pokročilé ve čtvrtek od 19.30 do 21 hodin. Informace o eventuelních volných místech v těchto kurzech získáte v Bejt Simcha.

Všechny kurzy probíhají v prostorách Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1, u stanice metra „A“ Staroměstská). Bližší informace vám rádi podáme na e-mailu katka@bejtsimcha.cz nebo na telefonu 724 027 929.

VZPOMÍNKY JAKOVA ADLERA

5. část – Šestidenní válka

Po dalších dvou letech lékařské ortopedické praxe v nemocnici jsem byl v roce 1964 povolán do roční vojenské služby jako lékař u 7. obrněné brigády. Na Den nezávislosti roku 1965 jsem byl povýšen na majora. Vrátil jsem se pak ke své práci v nemocnici a 7. srpna 1966 se nám narodila čtvrtá dcera. Vážila 4,5 kg a měla dlouhé černé vlasy. Jako vždy jsem byl přítomen u porodu a také jsem fotil. Jedna z mých nejlepších fotografií zachycuje naše tři starší dcery, s očima navrch hlavy, když poprvé uviděly svoji novorozenou sestřičku. Ajala byla úplně jiná než její sestry – měla krásné tmavé vlasy a snědou pleť. Z legrace jsme říkali, že nám v porodnici asi podstrčili beduínské dítě. Byla velmi dominantní a tvrdohlavá. Její sestry jí přezdívaly „Faraón“.

V dubnu 1967 postihl mého otce cestou do práce těžký infarkt a byl hospitalizován v nemocnici Me'ir v Kfar Sabě. Zprávu jsem se dozvěděl telefonicky od sestřenice Evy z Prahy, která byla u mých rodičů právě na návštěvě. Skočil jsem ihned do auta a spěchal do Kfar Saby. Cesta trvala víc než tři hodiny. Zhruba kolem osmé hodiny večer jsem najednou jasně cítil, že otec zemřel. Když jsem pak dorazil do nemocnice, řekl mi, že skutečně zemřel přesně v osm hodin.

Pohřeb se konal následujícího dne na starém hřbitově v Kfar Sabě za přítomnosti rodiny a mnoha otcových bývalých pacientů a kolegů. Byl to mimořádně laskavý člověk a vynikající lékař, kterého všichni obdivovali. Matka se po jeho smrti úplně zhroutila a úplně ztratila chuť do života. Nakonec se po nějaké době odstěhovala k mé sestře. Ta v roce 1982 ovdověla a žila pak sama se svými třemi dcerami v mošavu Ben Ami. Pracovala jako ředitelka Veterinárního ústavu Ministerstva zemědělství v Afule až do svého odchodu do penze v roce 2005.

V roce 1967 jsem byl povolán jako záložník, ve funkci divizního chirurga, k 84. obrněné divizi v Kastině. Velicím důstojníkem divize byl generál Tal, který měl být v následujících letech považován za zakladatele a tvůrce taktiky tankové války v Izraeli i ve světě¹. Několik měsíců jsme prováděli cvičení, když poblíž Beer Ševy vypukla válka.

Bylo zjevné, že hrozby egyptského prezidenta Násira, že uzavře strategickou vodní cestu do Ejlatu (Tiranskou úžinu) a jeho požadavek na odsunutí jednotek U.N.E.F.

z Rafáhu² jsou nepřijatelné, a na egyptské hranici panovalo značné napětí. Podpora Sovětské armády, syrsko-egyptský pakt, k němuž se 30. května připojilo i Jordánsko, a Násirova opakovaná vychloubačná prohlášení, to vše přispívalo k pocitu, že brzy vypukne válka mezi námi na jedné straně a Egyptem a jeho spojenci na straně druhé.

Koncem května se naše 84. obrněná divize přesunula na k egyptské hranici na jihu Gazy, poblíž Rafáhu.

Za Šestidenní války sloužil Jakov Adler u 84. obrněné divize, které velel slavný generál Jisra'el Tal

Napětí stoupalo, dny byly vyplněny plánováním a simulovanými bojovými cvičeními. Jednoho dne za mnou přišel podsaditý svalnatý muž s holou hlavou. Bylo mu kolem čtyřicetky, byl spálený od slunce, na sobě měl šortky a výsadkářské boty. „Jmenuji se Šlomo Baum a jsem přítel generála Tala,“ představil se. Jeho jméno mi znělo povědomě. Řekl mi, že se dobrovolně přihlásil do služby u naší divize, ale má drobný zdravotní problém. A tak ho generál Tal poslal za lékařem, protože se chtěl ujistit, že všechno bude v pořádku. Baumův „drobný“ problém spočíval v tom, že v minulosti prodělal několik infarktů, po jednom z nich byl dlouhodobě hospitalizován, a poté ze zdravotních důvodů propuštěn z armády. Okamžitě jsem ho poslal do Beer Ševy do nemocnice na kardiologické vyšetření. Ještě téhož dne byl ale zpátky s oznámením, že kvůli přípravám na válku nepřijímá nemocnice ambulantní

pacienty. Pak podepsal na kusu toaletního papíru prohlášení, že pokud se mu kvůli jeho zdravotním potížím něco stane, nebude si nárokovat žádnou kompenzaci. Vymínil jsem si však u generála Tala, že Baum bude sloužit výhradně pod mým osobním dohledem. Později jsem se dozvěděl, že koncem 50. let byl zástupcem velitele slavné jednotky 101, pod velením Ariela Šarona. Tato jednotka stanovila nové standardy pro speciální komanda a výsadkářské jednotky. Během pár hodin mi Baum zmizel z dohledu a viděl jsem ho potom zase až po skončení války³ – byl ve skvělé náladě a ještě opálnější než předtím.

Naše 7. brigáda tábořila na jižní frontě poblíž kibucu Ceelim. Velicím důstojníkem byl slavný plukovník Šmuel Gorodiš Gonen, z něhož měli podřízení strach. Jako dítě navštěvoval ješivu, v dospělosti pak vstoupil do armády a stal se sekulárním. Byl to neobčasný a skvělý velitel v boji, rázný muž, který od svých lidí vyžadoval naprostou poslušnost a disciplínu. O víkendu před vypuknutím války měli vojáci z jeho divize k večeri jídlo, které bylo uvařeno v pátek, uloženo mimo ledničku a v teplém počasí se zkazilo. Následující den celá brigáda zvracela a trpěla silným průjemem. Jejich lékař za mnou přišel a byl velmi znepokojený, protože Gorodiš mu dal rozkaz podat každému postiženému plnou lžici opiové tinktury⁴. Taková dávka mohla ohrozit jejich životy. Rozkaz jsem na svoji zodpovědnost vetoval a záležitost jsem oznámil svému velicímu důstojníkovi.

Konečně 5. června, kolem sedmé hodiny ráno, došlo k dlouho očekávanému. Všechny jednotky byly uvedeny v pohotovost. O pár minut později jsme pozorovali velké množství nízko letících letounů, směřujících na západ, na Sinaj⁵. Brzy poté jsme dostali povel vstoupit s obrněnými jednotkami do ➤

³ Byl velitelem našeho předsumutého průzkumného oddílu, který vedl útok proti egyptské armádě na severní cestě mezi El Arišem a Kantarou. Mluvil se o jeho statečnosti, když v posledních dnech války zachránil konvoj se zraněnými před útokem egyptských letadel.

⁴ Plukovník zjevně četl klasický ruský válečný román „Muži generála Pampilova“, v němž jistý velitel léčí své vojáky, trpící průjemem, právě koňskou dávkou této drogy.

⁵ Izraelské letectvo zničilo během čtyř hodin 300 egyptských letadel, většinou na zemi. To zajistilo Izraeli naprostou vzdušnou převahu a předurčilo výsledek celé války.

¹ V 70. letech se podílel na vývoji prototypu nové tanku „Merkava“, který se stal jedním z nejmodernějších a nejefektivnějších tanků na světě.

² Jednotky OSN byly evakuovány 17. května a Tiranskou úžinu Egyptané uzavřeli 23. května.

► Pásma Gazy; s podporou ženistů, kteří odstraňovali náslapné miny. Po přechodu hranice jsme tu zřídili polní nemocnici. Nejvíce zraněných jsme přijali hned během prvního dne a noci bojů. Mnozí měli popáleniny a tržná zranění od hořících a vybuchujících tanků. Následujícího dne byl dobyt El

nemocnici a hned jsme dostali velký přísun zraněných, protože jeden náš tankový prapor, vyzbrojený lehkými francouzskými tanky AMX 13, byl v noci na hlavu poražen Egyptany, většina tanků byla zničena a vojáci buď mrtví nebo zranění. Zraněným jsme poskytli základní ošetření a nechali je

Tanky AMX 13, které byly součástí izraelských obrněných jednotek při Šestidenní válce

Ařiš, důležitá křižovatka na severu Sinaje, včetně přístavu na jihu města. Museli jsme zraněné rychle letecky evakuovat.

Šestého června útok pokračoval na dvou frontách – na severní podél Středozemního moře u El Ariše a Kantary, a na jižní směrem do středu Sinaje, přes Džebel Livne a Bir Gafgafa do Isma'ílije na břehu Suezského průplavu. Když jsme se dostali k Džebel Livne, potkali jsme sanitku označenou logem Spojených národů. Vzhledem k tomu, že jsme potřebovali další sanitky, zastavili jsme vozidlo, a zjišťovali, kdo jsou jeho pasažéři a jak jej získali. Byli to čtyři skvělí izraelští umělci, herci a zpěváci, kteří byli přiděleni k naší divizi, aby se starali vojákům o zábavu. Sanitku „zkonfiskovali“ z opuštěného tábora OSN v Rafáhu. Řekl jsem jim, že je mi líto, ale že sanitku potřebujeme pro zraněné. Bez dalších okolů jsem vůz zabavil a jeho posádku nechal stát uprostřed pouště. Později jsem se dozvěděl, že se na místo určení dopravili stopem.

Po velké tankové bitvě mezi naší 7. brigádou a egyptskou tankovou divizí na jih od Bir Gafgafy se nám podařilo obsadit tento strategický bod, včetně velké letecké základny. Zřídili jsme tu velkou polní

transportovat pomocí vrtulníků do izraelských nemocnic.

Později téhož dne mě zavolali do improvizovaného zajateckého tábora, který byl zřízen na tenisových kurtech, abych prohlédl zraněné egyptské zajatce. Bylo tu velké množství řadových vojáků, kteří seděli či leželi na zemi, a pár důstojníků, kteří byli opodál, ve stínu. Zeptal jsem se anglicky, jestli mezi jsou nějakí zdravotníci. Přihlásilo se pár doktorů a mediků, kteří se nabídli, že přenesou zraněné do stínu. Skvěle spolupracovali a já jsem jim slíbil, že naši zdravotníci se o zraněné brzy postarají.

Šel jsem potom do naší polní nemocnice a žádal, aby se mnou poslali chirurgický tým. Bylo potřeba důkladně zraněné prohlédnout, určit závažnost zranění a rozhodnout o dalším postupu. Chirurg se mnou ale odmítl jít s tím, že prý jeden z vyšších izraelských důstojníků byl zajatci napaden a zabit. Řekl jsem mu, že jsem se právě vrátil ze zajateckého tábora, a nikdo mě tam neohrožoval. I nadále však odmítal jít, a tak jsem mu musel pohrozit, že bude postaven před polní soud za to, že odmítl uposlechnout přímého rozkazu v boji. Nakonec doktor i se svým týmem sestříček a mediků

udělal, co jsem po něm chtěl. Po nezbytném ošetření byli zranění zajatci letecky transportováni do izraelské vězeňské nemocnice.

Následující dva dny, do 8. června, dobývaly naše síly postupně oblasti na východ od Suezského kanálu, který se nakonec stal poslední frontovou linií. Obrovská egyptská armáda byla totálně poražena a tisíce zubožených vojáků, beze zbraní, mnozí i bot, se táhlo na západ, k Suez. Někteří byli zranění, všichni dehydrovaní. (Mnozí pili vodu z chladičů poškozených vozidel, odstavených na cestě). Vydal jsem našim zdravotníkům rozkaz poskytnout jim vodu a ošetřit zraněné. Když jsem viděl, v jakém jsou stavu, navrhl jsem generálu Talovi, aby poslal nákladní auta, která by naložila uprchlíky a odvezla je na břeh Suezského kanálu. Odtamtud by mohli přeplavat na západní břeh, který držela egyptská armáda. Bylo jasné, že už pro nás nejsou nebezpeční. Když se ale první egyptští vojáci pokusili přeplavat těch 150 metrů na druhou stranu, začali po nich střílet jejich vlastní. Nakonec je všechny přepravili na egyptskou stranu, kde je několik měsíců drželi v internaci v uzavřených táborech, aby nemohli šířit zprávy o porážce, kterou egyptská armáda utrpěla!

Strávil jsem na Sinaji ještě několik týdnů zajišťováním lékařské péče podél nové frontové linie i ve vnitrozemí poloostrova. Při jedné ze svých cest jsem v opuštěném egypt-

Základ k úspěchu v Šestidenní válce položila operace „Moked“, při níž se Izraeli podařilo zničit prakticky všechny egyptské vojenské letouny dříve, než vzlétly

ském táboře poblíž Bir Tamade na úpatí Mount Ataka našel několik stanů. V jednom z nich byl operační sál. K mé hrůze ležel na operačním stole mrtvý voják s otevřeným břichem, kterého zřejmě takto zanechali uprostřed operace!

Poté, co jsme kontrolu nad oblastí předali jiné divizi, vrátili jsme se domů.

► **Jakov Adler.** Přeložila Kateřina Weberová

Foto: Wikipedia

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ

úterý 23. září od 15 h

„Boj za svobodu Ukrajiny? Opravdu za svobodu a demokracii? Jak to ve skutečnosti je?“

To nám poví **LIBOR DVOŘÁK** komentátor rádia Český rozhlas +, zahraniční zpravodaj ČT, překladatel z ruštiny, nositel ceny Karla Kyncl pro nejlepšího zahraničně-politického zpravodaje za rok 2011.

Židovská obec v Praze, společenský sál, Maiselova 18, Praha 1

Navzdory děsivému osudu

V pátek 11. července 2014 se uskutečnila večerní bohoslužba v nově zrekonstruované synagoze v Brandýse nad Labem pod vedením rabína Andrewa Goldsteina z Anglie. Poprvé od šoa se tak brandýská synagoga naplnila modlitbami Židů.

Progresivní židovská komunita Bejt Simcha obdržela dopis od rabína Goldsteina, v němž nás žádal o podporu večerní bohoslužby skupiny Židů z Amsterdamu a Dublinu v Brandýse nad Labem, v místě, odkud pocházejí jejich Tóry. Nepočítali jsme s velkou účastí, bylo léto, čas dovolených, navíc Brandýs není nejbližší. Nicméně dojemná péče zahraničních židovských obcí o brandýské Tóry po vyvražděných souvěrcích vyžadovala morální podporu.

Bylo tedy velkým překvapením, co na nás čekalo po příchodu k synagoze. Nejenže rabína Goldsteina doprovázela početná skupina, ale do synagogy přijeli akcí podpořit i členové ŽLU, takže se nás tam sešlo opravdu nevidaně. I s místními celebritami tak kolem sedmdesáti lidí.

Své housle rozezněl při této slavnostní příležitosti Saša Shonert.

Všechny nás srdečně přivítal starosta Brandýsa nad Labem Ondřej Přenosil s místostarostkou Ninou Novákovou. Zajímavé bylo vystoupení našeho člena Jana Kindermanna, který za projekt Revitalizace židovských památek v ČR popsal úskalí a výsledky rozsáhlé a nákladné rekonstrukce synagogy. Saša Shonert potěšil naše srdce několika houslovými improvizacemi na náměty židovských písní. Poté už se ujal vedení bohoslužby rabín Goldstein, který zpřítomnil svoji drahou slova Tóry pro tento týden.

Po bohoslužbě byla synagoga k dispozici k neformální prohlídce, včetně nových instalací a přilehlých prostor. Moc hezký zážitek

Zrekonstruovaný exteriér synagogy

Rabín Andrew Goldstein (vpravo) v rozhovoru s Janem Kindermannem, který je koordinátorem projektu 10 hvězd, v jehož rámci se revitalizace brandýské synagogy uskutečnila.

a myslím i skvělý způsob obnovení židovského prostoru navzdory děsivému osudu.

Jak už to bývá, překvapení se objevují všude. Na zpáteční cestě do Prahy jsem poznal i dvě velmi milé dámy, matku s dcerou, kazašské židovky. Kdo může říct, že strávil páteční večer rozhovorem o Tóře s kazašskými Židy? Život umí být někdy mile pestrý.

► ms

Celkové náklady z projektu Revitalizace židovských památek v ČR vynaložené na synagogu v Brandýse činily 25,3 mil. Kč. Dotace na projekt Revitalizace židovských památek v České republice, který Federace židovských obcí získala v rámci Integrovaného operačního programu 5.1, umožnila přispět na vybrané památky v lokalitách Boskovice, Brandýs nad Labem, Břežnice, Jičín, Krnov, Mikulov, Nová Cerekev, Plzeň, Polná a Ústěk částku 280 mil. Kč.

Zprávy z Bejt Simcha

V pátek 25. července jsme měli tu čest přivítat v Bejt Simcha **skupinu významných rabínů**, kteří navštívili Prahu v rámci své studijní cesty nazvané „Po stopách Reginy Jonas“. Jednalo se o několik desítek představitelů americké židovské komunity, kteří se zúčastnili ceremoniálu v Památníku Terežín, kde byla slavnostně odhalena pamětní deska se jménem první rabínky, Reginy Jonas (1902–1944), která byla deportována na podzim 1942 se svou matkou do Terežína a v říjnu 1944 do Osvětimi, odkud se již nevrátila.

Tato významná skupina využila prostor Bejt Simcha nejprve pro studijní sezení a poté se zúčastnila společné páteční bohoslužby s našimi členy. Drahu přednesla Dr. Judith Kates, profesorka Tanachu na Hebrew College Newton, Massachusetts, USA. Kabalat šabat s téměř čtyřmi desítkami rabínů a významnými osobnostmi amerického židovského života byl nevědní a atmosféra byla velice příjemná. Děkujeme všem zúčastněným a doufáme, že i zahraničním se v Bejt Simcha líbilo.

► Olga Melzochová

Boi chala, boi chala

Odkud přichází nevěsta pod širým nebem?

V pátek 25. 7. 2014 jsme se sešli v Petřínských sadech ke společnému šabat. Již tak dlouho slibovaný šabat pod širým nebem se konečně podařilo uskutečnit jako akci pod patronací Bejt Simcha ve spolupráci s klubem Hakoach a Židovskou liberální unií. Takřka čtyřicet účastníků mohlo zažít trochu netradiční pojetí Kabalat šabat, možná liturgicky neúplné, ale jinak vřelé ve společnosti zajímavých lidí a při krásném pohledu na východně umístěné centrum Prahy. Pořadatelé se speciálně zaměřili na děti, které se ale v polovině prázdnin nesešly v tak hojném počtu, a proto doufáme, že koncem srpna přijde dětí mnohem více. Modlitbami provázel student Abraham Geiger Kolleg a doufejme budoucí rabín David Maxa, několik slov k aktuální paraše pronesl a modlitbu za Izrael vzhledem k aktu-

Modlitbu vedl student berlínského rabínského semináře David Maxa, který umí program velmi dobře přizpůsobit těm nejmenším.

Šabat přišlo do Petřínských sadů přivítat několik desítek lidí.

ální situaci vedl rabín David Bohbot, který s sebou přivedl i členy nově vzniklého společenství Bnei Israel. Řekl mimo jiné, že dnes je více než kdy jindy důležité držet jako komunita pospolu a dát navenek jasný signál. K našemu velkému potěšení také několik slov rabínka kongregace Beit Krakow Tanya Segal, a tak jsme ji jako našeho hosta hned požádali o modlitbu nad chlebem a kiduš. Počasí bylo nádherné a všichni jsme se shodli na tom, že takhle bychom se rádi scházeli i nadále. Proto jsme hned naplánovali i další termín.

► red

Boi chala, boi chala II.

Odkud přichází nevěsta pod širým nebem?

Kdy: 29. 8. 2014 od 18 h – Kabalat šabat pod širým nebem s pohledem na Prahu

Kde: Petřínské sady – Seminářská zahrada – nad dolní stanicí lanovky

Zveme vás na veselý Kabalat šabat pod patronací Bejt Simcha, ve spolupráci s Hakoach Praha, pro všechny generace včetně těch nejmladších. Šabatem bude provázet nadějný student rabínských studií David Maxa a zkusíme zapojit i nadané muzikanty a sbor. Pár slov k aktuální Paraše nám řekne rabín David Bohbot. Pokud ovládáte nějaký hudební nástroj a měli byste chuť se zapojit do šabatových modliteb, určitě se s námi spojte. Pokud vy nebo vaše děti rádi zpíváte a chtěli byste se zapojit do šabatových zpěvů intenzivněji, určitě se nám ozvěte a sejdem se předem ke zkoušce. Na místě se sejdem již od 17.30 hodin.

Místo: nad dolní zastávkou lanové dráhy (Újezd) ve spodní části Petřínských sadů – Seminářské zahradě poblíž sochy Masarykových vnuků Leonarda a Herberta. V blízkosti jsou dvě dětská hřiště. **Přibližné souřadnice:** 50°04'59.7"N 14°24'06.6"E

Kontakt: David Maxa: maxa.david@gmail.com

Pavel Šik: 773588939@email.cz

EPES RARES

Dne 15. září
proběhne v kavárně
Krásný ztráty
(Náprstkova 10, Praha 1)
od 19 hodin
autorské čtení a beseda s českobritským spisovatelem
milovníkem dobrého humoru, jida, pití, satiry
a vůbec všeho, co činí lidský život potěšením

BENJAMINEM KURASEM

VSTUPNÉ 50 Kč

Více informací a rezervace vstupenek na adrese
kehila@bejtsimcha.cz

Akce se koná v rámci cyklu společensko-kulturních večerů **EPES RARES** za laskavého přispění Magistrátu hl. m. Prahy

Možnost zakoupení autorských knih.

Dobrovolníkem v kibucu...

➤ dokončení ze strany 5

pro jednoho z nich pracoval, takže to bylo dost zvláštní. Při tomto pobytu v Izraeli jsem si silněji uvědomil, že je to demokratická země, která ctí všechny své občany.

Předtím už jsi byl v Izraeli mnohokrát, ale vždy na mnohem kratší dobu. Překvapilo tě teď na Izraeli něco? Dozvěděl ses něco nového o této zemi a jejích obyvatelích?

Mnohem víc jsem pochopil rytmus té země. Přestože jsem byl v Izraeli už poosmé, tak jsem cestou z letiště udělal úplně školáckou chybu. V plném vlaku bylo jedno volné místo. Já se slušně ptám: „Dobrý den, mohl bych si tu sednout?“ Nikdo mi neodpověděl. Tak to zkusím znovu: „Dobrý den, mohl bych si tu sednout?“ A z opačného konce vagónu zařvala ženská: „Nevidíš, že je to volný? Tak si sedni, ne!“ To byl takový první impuls, kdy jsem si uvědomil, že ta země funguje na jiné energetické vlně. Potom se mi stalo v telavivské Cinematheque, že na našich místech, kam jsme měli lístky, už někdo seděl. A já říkám: „Dobrý den, já se omlouvám, my máme lístky na tato místa.“ A izraelská rodinka na to: „No a co, tak si sedněte jinam, ne? Tady už sedíme my!“ Já jsem trval na tom, že tam sedíme my, a oni nakonec za velkého hřmotu a nadávání na nás odešli. A poslední taková příhoda se mi stala při odletu. Byl jsem unavený a v letadle na místě, kde jsem měl sedět, už seděla nějaká slečna. Já jsem pozdravil a už bez „omlouvám se“ a „mohl bych“, jsem pouze po izraelsku oznámil: „Tady sedím já.“ Načež tatínek té slečny mi říká: „No, ale my chceme sedět spolu.“ A já říkám: „No jo, ale lístek tam mám já!“ A on na to: „Tak si sedni tady přes uličku, to jsme měli mít my, ale my chceme sedět spolu.“ A já na to: „Ne, dostal jsem místo k oknu a já tam chci sedět, já tam budu spát.“ Načež on mi odpoví, že to jsem teda elegant, když vyhazuju dámu ze sedačky. A já na to: „Jo, já vyhazuju dámu ze sedačky, trvám na tom, že tam budu sedět já.“ Tak jsem si tam sedl a za patnáct minut jsme byli velcí kamarádi. Já celý ten izraelský přístup hodnotím kladně, protože lidé ti upřímně řeknou, co si o tobě myslí, ale jdou dál a nedrží to v sobě. Ta země je mnohem rychlejší, energetičtější a v podstatě se mi to líbí.

Jak bys ty tři měsíce v Izraeli celkově hodnotil? Co ti ten pobyt dal a vzal?

Splnil jsem si několik svých snů. Prožil jsem tři měsíce na izraelském venkově, poznal jsem izraelskou společnost zevnitř, měl jsem několik milostných dobrodružství s obyvateli Izraele různých národností

a poznal jsem sílu přátelství svých izraelských přátel, zejména pokud jde o ty krnovské rodiny a některé moje gay přátele. A od Liory jsem se naučil, že lidé skutečně mohou jít od sebe, pokud si nerozumějí. Nemusíme nutně lepit vztahy a snažit se o přátelství, když to zkrátka nejde. A také jsem si opravil názor na socialismus. Myslel jsem si, že socialismus je možný v malých komunitách. Myšlenka levicového bratrství je zakořeněná někde velmi hluboko ve mně, tak se jí nechci vzdát úplně, ale musel jsem ji zase hodně ponížít a zmenšit. Dnes si myslím, že socialismus je možný pouze mezi lidmi, kteří ho provozují dobrovolně. Pro lidi, kteří se do něho potom už narodí anebo jsou nuceni v něm zůstat, protože jsou členy té komunity a nic nevlastní, to může být peklo. Například jsem slyšel příběh o tom, jak ještě v době, kdy v kibucu byla společná ložnice pro děti, tam jedno dítě mělo dlouhodobě potíže se spaním, protože paní soudružky rozhodly, že se postýlky budou každých deset dnů stěhovat, aby děti nebyly fixovány na jedno místo v pokoji. Jeho matka z toho byla zoufalá a řekla, že už ho tam nebude dávat. A bylo jí řečeno, že pokud na tom bude trvat, vyloučí ji z kibucu. Jiná paní zase měla manžela, který ji bil. On byl z rodiny, která měla v kibucu silné postavení, a proto ho všichni kryli a chtěli po té paní, aby mlčela. Když se přesto chtěla rozvést a najala si právníka, tak se stala černou ovčí kibucu za to, že vynáší problém kibucu ven.

S mým strážným andělem, Dinou Neistat, v Haifě. Dina se narodila roku 1938 v brněnské rodině Feinberg-Schuller.

Je ještě něco, co bys chtěl čtenářům říci o svém tříměsíčním pobytu v Izraeli a já jsem se tě na to nezeptala?

Chtěl bych říci nepřátelům Izraele, kteří Maskil bohužel nečtou, že to je demokratická země, kde Arabové mají nejvíc práv ze všech zemí Blízkého východu. Přál bych si, aby viděli, jak v Galileji žijí židé, křesťané a muslimové všichni pohromadě. Zároveň bych přál fanatickým evangelikálním křesťanům, kteří si rasisticky myslí, že Židé jsou lepší než jiní, aby zažili i přístup některých Izraelců, založený na už zmíněných principech „malá hlava“ a „kryj si svůj zadek“.

A chtěl bych moc poděkovat dvěma andělům v lidském těle, ženám, Izraelkám narozeným v českých zemích: Dině Neistat a paní Haně Mayerové. Obě žijí v Haifě a moc mi pomáhaly.

A je to jen shoda okolností, že zrovna po návratu z Izraele jsi úplně ztratil motivaci a chuť do psaní pro Maskil?

Otázka je, jestli tady jde o jedno téma nebo o dvě. Já jsem byl z kibucu skutečně zklamaný. Myslel jsem si, že jedu mezi lidmi nadšené pro budování ekologického společenství založeného na rovnosti, volnosti a bratrství. A místo toho jsem se tam setkal s Liorou, s lidmi, kteří vydělávají na dobrovolnicích, a s přístupem, že nikomu o nic nejde. Druhá věc je moje práce pro Maskil.

V prosinci přišla sněhová kalamita. Zasněžené pláň za mými zády již leží na libanonském území.

Ta byla z větší části dobrovolnictvím, stejně jako moje práce v Izraeli. V Bejt Simcha postrádám schopnost lidí táhnout za jeden provaz za nějakým cílem. Vidím tam málo nějakého nadšení a málo lidí, kteří by byli ochotni něco dobrovolně dělat. Celkově mám z pražských židovských kruhů pocit, že každý každého pomlouvá a každý s každým bojuje. A proto jsem dospěl k závěru, že jsem za blbce tím, že dělám zadarmo pro někoho, kdo si to nezaslouží. A že mám svůj vlastní život a půjdu si za svým. Budu chodit běhat, plavat, do kina a mezi přátele. Takže můj pobyt v kibucu a psaní pro Maskil jsou dvě témata a zároveň jedno. Ztratil jsem chuť.

Jak to vidíš se svou prací pro Maskil v současné době?

Rezignoval jsem na funkci redaktora. Rád bych pomáhal Maskilu v redakční radě. Myslím si, že mě bude bavit občas pro Maskil něco napsat nebo nějaký materiál obstarat. Zároveň bych chtěl moc poděkovat Katce Weberové. Katka je čestný a pracovitý člověk, je obětavá, schopná dohody i kompromisu. Bejt Simcha i Maskil stály roky hlavně na ní. Takových lidí je na světě málo.

Pavle, děkuji za rozhovor.

► Hana Nenutilová

Foto: archiv Pavla Kučí

Když jsem poprvé narazil před lety v Praze na malé mosazné tabulky vsazené do chodníkové dlažby a s vyraženými jmény, zaujaly mne, ale nevěnoval jsem jim dál větší pozornost. Teprve jak jsem začal nacházet další a další takovéto „kameny“ i v Brně, kde jsem tehdy bydlel, začal jsem se o tento projekt STOLPERSTEINE od německého výtvarníka a autora Guntera Demniga zajímat blíž.

Stolpersteine v Tišnově

Před čtyřmi roky jsem se přistěhoval zpět do rodného Tišnova. Uvědomil jsem si, jak málo o Tišnovu a jeho historii vím, a tak začalo moje pátrání po místních Židech, kteří náhle všichni z Tišnova zmizeli 4. dubna roku 1942.

Navázal jsem na projekt žáků ZŠ Náměstí 28. října a spojil se s PhDr. Libou Beranovou, která své žáky v projektu vedla.

Po ročním pátrání a zpovídání dosud žijících pamětníků se nám podařilo dát dohromady kompletní příběhy 15 lidí ze židovských rodin, kteří zmizeli během holocaustu za druhé světové války. Vzpomněl jsem si na projekt STOLPERSTEINE a rozhodli jsme se položit tyto kameny i v Tišnově. Hlavně krásná myšlenka, že se kdysi násilně rozdělené rodiny tímto způsobem symbolicky opět shledají před svým domovem, nás silně oslovila.

V září tohoto roku tedy dojde historicky k prvnímu položení kamenů STOLPERSTEINE i v našem městě. 15. září položí první část kamenů sám Gunter Demnig. 20. září ve spolupráci s městem Tišnovem položíme zbývající kameny a zahájíme výstavu „Židé v Tišnově – holocaust 1941–1945“.

Uctíme památku těchto lidí:

Alfred Pollak, 1. 11. 1887, Dvořáčkova 66, Tišnov; **Helena Pollaková**, 4. 9. 1897, Dvořáčkova 66, Tišnov; **Anna Libuše Pollaková**, 15. 11. 1938, Dvořáčkova 66, Tišnov; **Růžena Naděžda Pollaková**, 10. 7. 1937, Dvořáčkova 66, Tišnov; **Ema Pollaková**, 11. 5. 1900, Dvořáčkova 66, Tišnov; **Jakob Kellner**, 14. 3. 1873, Jungmannova 85, Tišnov; **Hedvika Kellnerová**, 13. 1. 1888, Jungmannova 85, Tišnov; **Alfréd Kellner**, 29. 7. 1883, Jungmannova 85, Tišnov;

Helena Kellnerová, 26. 9. 1888, Jungmannova 85, Tišnov; **Terezie Kellnerová**, 8. 9. 1890, Jungmannova 85, Tišnov; **Arnold Stránský**, 1. 10. 1882, Brněnská 9, Tišnov; **JUDr. Heřman Stránský**, 18. 4. 1910, Brněnská 9, Tišnov; **Jiří Stránský**, 31. 3. 1921, Brněnská 9, Tišnov; **Zofie Spitzová**, 9. 11. 1867, Komenského nám., Tišnov; **Leopold Östereicher**, 3. 4. 1894, Klášterská 355, Tišnov.

► Miloš Sysel, Tišnov

STOLPERSTEINE 2014
Holocaust v Tišnově 1941–1945

pokládání kamenů za osobní účasti zakladatele projektu Stolpersteine Guntera Demniga

pondělí 15. 9. 2014 (ulice Brněnská 9, Klášterská 355)

slavnostní pokládání kamenů s programem
sobota 20. 9. 2014 od 14.00 hodin u morového sloupu (Komenského náměstí, ulice Dvořáčkova 66, Jungmannova 86.)

výstava Židé v Tišnově
Muzeum města Tišnova, vernisáž v 17.00 hodin

zve CONTINUUM VITAE o. s. Tišnov

www.stolpersteine.cz

TIŠNOV VITAE Muzeum města Tišnova
CONTINUUM Muzeum Brněnska
NÁRODNÍ KINO OSTRAVA MUZEUM BRNĚNSKÉ KULTURY
Židovská obec Brno
DIVADLO FESTE

Bejt Simcha
Vysoké svátky
5775

ROŠ HA-ŠANA

EREV ROŠ HA-ŠANA
STŘEDA 24. ZÁŘÍ
Maariv

od 19 h v Pinkasově synagoze
(Široká 3, Praha 1)

1. DEN ROŠ HA-ŠANA
ČTVRTEK 25. ZÁŘÍ

Ranní bohoslužba
šachrit a musaf
od 10.30 h v Pinkasově
synagoze

JOM KIPUR

EREV JOM KIPUR
PÁTEK 3. ŘÍJNA
Kol nidre a maariv

od 18.30 h v Pinkasově
synagoze

JOM KIPUR
SOBOTA 4. ŘÍJNA
Ranní bohoslužba

od 10.30 h v Pinkasově
synagoze

HOST: RABÍNKA ELLEN
DREYFUS

Vstupné 150 Kč na každý svátek,
tedy 150 Kč za Roš ha-šana (večerní
a ranní bohoslužba) a 150 Kč za Jom
kipur (večerní a ranní bohoslužba).
Rezervace vstupenek je možná na
e-mailu kehila@bejtsimcha.cz nebo
na tel.: 603 393 558.

50. výročí tryzny rabína dr. Richarda Federa
neděle 21. září 2014

11 h Tryzna, Terezín

15–16.30 h Třetí patro Židovské obce,
Maiselova 18, Praha 1

Foto: archiv Martina Šmoka

Jom kipur a zdraví slovo lékaře

S MUDr. Zdeňkem Kalvachem, Csc., jsme si povídali o postu a praktických zdravotních otázkách s ním spojených.

Tak se nám zase blíží Jom Kipur, pane doktore. Jak se na takový 24hodinový půst bez jídla a bez vody díváte jako lékař? Nemůže to být nebezpečné?

Osobně bych z jednodenního postu nedělal žádnou vědu. Myslím si, že dospělý člověk, ať úplně zdravý nebo lehce nemocný, čtyřicetihodinový jomkipurový půst snese bez jakéhokoli problému. Podle mě je to spíš psychická záležitost – a tak je to taky myšlené. Má to být o jistém sebezapření.

Vycházím z takových klinických zkušeností, jako byly léčebné hladovky, kdy ti lidé byli schopni nejíst dva až tři týdny, aniž by jim to tělesně uškodilo.

Naším problémem je celková medikalizace společnosti. Ta samozřejmě souvisí s tím, co dnešní medicína dokáže, ale na druhou stranu vede k tomu, že se z medicínského hlediska řeší téměř všechno...

...čehož důkazem je ostatně i náš rozhovor.

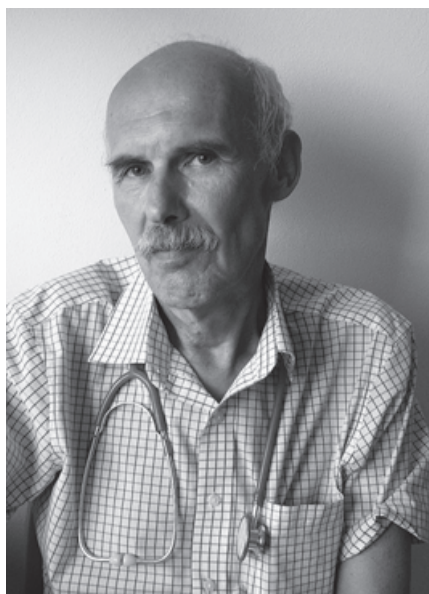
No právě. Zároveň si můžeme všimnout, že velmi podobný půst podstupuje řada lidí na lékařský předpis, aniž by přitom měli takové obavy, jaké v nich často vzbuzují posty náboženské.

Před některými typy vyšetření, například ultrazvukovým vyšetřením břicha, CT a tak dále, jim lékař řekne: „Přijďte na lačno!“ To u ranního vyšetření znamená od půlnoci nejíst, nepít, nekouřit. Pacienti si většinou dají v šest, sedm hodin večer večeri a vyšetření se nakonec koná ne ráno, ale v deset, jedenáct hodin. Tak se často nasčítá 17 a víc hodin bez jídla a tekutin, což pak oproti těm 24 hodinám není tak velký rozdíl. Čili pacienti v rámci medicínského „týrání“ běžně podstupují jednodenní půst, aniž by jim to ublížilo a aniž by tomu oni sami přisuzovali velký význam.

Samozřejmě, něco jiného je jomkipurový půst bez jídla i pití v horkém Izraeli a něco jiného v našem mírném pásmu. Kdo tráví Jom kipur ve Svaté zemi, musí počítat s tím, že to bude především z hlediska pití náročnější, protože pokud nebude v klima-

tizované místnosti, bude se víc potit, což znamená větší ztráty tělesných tekutin. Ale pro zdravého dospělého by to stejně neměla být komplikace.

Naší nevýhodou oproti Izraelcům zase je, že pokud Jom kipur nepřipadne na víkend, musíme si na něj vzít dovolenou. Nezapomínejme, že Den smíření je zároveň svátek, a ten půst má slavnostní charakter, není to zamýšlené tak, aby se člověk postil a přitom naplno pracoval a na spiritualitu, smíření ani nepomyslel. Ostatně i strhávání pozornosti od smyslu svátku k jakémusi „skautskému lovení bobříka hladu“ je jistě chybné.

Právě ztráta tekutin, kterou jste zmínil, je někdy považována za zdravotní riziko...

Co se týče tekutin, opět by to neměl být problém. Hlídat je to potřeba u některých onemocnění, např. u těžších forem cukrovky, a vyloučené je odejmutí tekutin u závažných onemocnění ledvin či u *diabetes insipidus*, kdy takovému člověku stále odchází z ledvin větší množství nízkokonzentrované moči. Tam by mohlo dojít k závažnému poškození, dokonce k ohrožení

života, kdyby jen ztrácel tekutinu a nepil. To ale nemusí být nic proti tomu, aby držel půst v upravené formě symbolického odepření (nemusí pít limonádu, stačí čistá voda). Nejen v takových případech je dobré, když jsou náboženské autority a lékaři schopni spolupracovat. Určitě důležité je domluvit se před žizněním na případné úpravě dlouhodobě užívaných léků, na příslušný den lze a je obvykle vhodné vysadit léky močopudné (diuretika) a částečně omezit léky snižující krevní tlak (antihypertenziva).

Také kdyby někdo měl právě v době Jom Kipur průjemové onemocnění a držel půst bez vody, mohlo by dojít k vážným komplikacím, v krajním případě také k ohrožení života tím, že průjemovou stolicí by ztrácel několik litrů tekutin, aniž by je doplnil.

I zdravý člověk může cítit, že je mu slabo, mdlo, ale velmi často je to věcí psychiky, nikoli toho, že by měl třeba nízký tlak. Obecně platí, že lidé, kteří mají větší ztráty tekutin či obtíže s nízkým krevním tlakem, by měli být opatrní a případně během dne tekutiny doplňovat, např. podle kontroly krevního tlaku (ale opět by tyto „medicínské technické“ neměly zastínit smysl svátku a rituálu). Ostatně, dříve se běžně prováděla vyšetření koncentrační schopnosti ledvin, při nichž zůstával pacient bez tekutin 36 i více hodin. Lidem to samozřejmě bylo nepříjemné, ale k poškození zdraví to nevedlo.

Na jomkipurový půst se často lidé připravují tím, že si na večeri před zahájením postu dají polévku a hodně se napijí. Stejně jako se hodně napijí po skončení postu. Co si o tom myslíte jako lékař?

Myslím, že to není nic proti ničemu. To, že se lidé zavodní, je jistě užitečné. Nemělo by se stát, i když u zdravého člověka by to nebylo nebezpečné, že by člověk po zahájení postu zjistil, že naposledy pil před šesti a více hodinami.

Když půst skončí, je dobře pít po menších douškách, a ne hned vypít jeden půllitr, druhý půllitr... Stejně tak je lepší začít něčím drobnějším do žaludku. Příliš tekutin najed-

► nou a těžké jídlo mohou vyvolat nevolnost. Ale v případě zdravého dospělého člověka by ani pak nemělo jít o poškození zdraví, byla by to jen zbytečná nepříjemnost a pokazení sváteční atmosféry.

S výjimkou velmi křehkých lidí se závažným onemocněním na příklad oběhového systému by ani jednodenní žíznění nemělo překročit hranici diskomfortu.

Co těhotné ženy?

Před těhotenstvím mají všichni lékaři „posvátnou“ hrůzu a jsou velmi opatrní, aby jakýmkoli doporučením nebo zákazem nějak neuškodili. To chápu a opatrný jsem také.

Zkušeností mnoha těhotných žen je, že „prozvracecy“ celé dny a noci, takže vlastně držely „půst“, ať chtěly nebo nechtěly. Ale v těhotenství bych opravdu doporučoval držet půst jen symbolicky. Rozhodně bych se nepouštěl do velkých odnímání tekutin. Jednodenní půst od jídla nemůže podle mého názoru uškodit ani v těhotenství. Pokud je to ovšem nerizikové, fyziologické těhotenství. Ale samozřejmě těhotné ženy mají i z náboženského hlediska od postu úlevu.

Napadají vás ještě nějaké nějaké situace, kdy by na sebe člověk při postu měl přece jen dát pozor?

Pokud člověk trpí třeba závažnější formou cukrovky – diabetik na inzulinu, tak s tím musí umět pracovat. Takový člověk by se měl rozhodně poradit se svým lékařem, nejlépe s diabetologem, jak do toho jít.

Když si představím diabetika, který si přeje projít jomkipurovým postem, tak bych mu doporučil mít k dispozici glukometr, aby si mohl průběžně provádět kontrolu glykemie. Tady by mohla případně pomoci i náboženská komunita, pokud má takových lidí

více, aby jim nějaký glukometr zajistila (pokud ho ovšem nemají sami). Nicméně podstatná část pacientů s diabetem, dokonce i těch, kteří jsou na inzulinu, nejsou praví „jedničkovi“ diabetici, u nichž by nejedení, vysazení inzulinu apod. znamenalo osudový problém.

Samozřejmě, musím varovat před tím, aby si někdo aplikoval inzulin, a pak přestal jíst. To by se dostal do hypoglykemie. Když se ale vysadí synchronně strava i inzulin (nebo léky snižující hladinu cukru), nemělo by to na 24 hodin představovat pro „lehké diabetiky“ problém. Diabetici „jedničkoví“ či labilního typu by si samozřejmě neměli s posty zahrávat. Znovu je rozhodující konzultace s lékařem, který dlouhodobě zná jejich zdravotní stav. Ani nemožnost půstu však nebrání tomu, dát si o Jom kipur nějaké jednoduché jídlo a vysadit cokoli „pro chut“.

Znovu opakuji, že všichni, kteří mají velké ztráty tekutin močí (cukrovka, chronické onemocnění či jiné poškození ledvin atp.), by se od tekutin postit neměli. Pokud někdo užívá močopudné prostředky, měl by se o podobě postu poradit s lékařem, obvykle je dobré v období postu takové léky vysadit.

A konečně, opatrní by měli být také epileptici. U nich jsou problémem spíše dlouhé hladovky, u nichž dochází k uvolňování „acetonu“, který působí na centrální nervový systém. Rizikem ale může být i dehydratace (odvodnění), čili byl bych opatrný. Nicméně kdyby pacientovi na tom postu hodně záleželo, tak bych mu řekl, že já bych to u sebe „risknul“, pokud bych netrpěl frekventními, častými záchvaty.

Co byste doporučil v případě dětí, myslím hlavně na dvanáctileté dívky a třináctileté chlapce, kteří

se postí poprvé? (Ať se neurazí, z náboženského hlediska jsou už samozřejmě dospělí!)

Zdravé, odrostlejší děti půst zvládnou. Mnohé už na nějakých táborech jistě držely různé hladovky, zmíněné bobříky hladu a podobně.

A co se týče nepití, myslím si to samé. My jsme v posledních letech hodně zaujati pitným režimem, což je, zvláště z dlouhodobého hlediska, dobře, ale jednodenní půst od tekutin lze dobře zvládnout. Za mého mládí rodiče děti běžně „trápili“ tím, že se pije až na konci výletu, nic se s sebou nenosí, což byly vydatné polopůsty. Bylo to mnohdy nepříjemné a asi zbytečné, ale jaksi samozřejmé a i mladší děti to zvládaly.

Nicméně u malých dětí bych takový půst rozhodně nedoporučoval. Ostatně, těch se jomkipurových půst také rozumně netýká.

Víte, za velmi důležitou věc považuji svobodnou vůli. Jinak bych tomu postu samotnému ani moc nerozuměl. Má to být vědomé odřeknutí si, usebrání... Jestliže člověk ten smysl nechápe, nevnímá, třeba proto, že je mentálně postižený, trpí nějakým duševním onemocněním nebo pokročilou demencí, tak tam si rozhodně myslím, že zvenčí, jinými lidmi (rodinou, ošetřovateli) „naordinované“ a kontrolované, nedobrovolné dodržování zvyku či „příkazu“ nemá smysl, je škodlivé a spirituálně i lidskoprávně nepřijatelné ze samotného principu.

Kdo se sám nerozhodne, kdo nechápe smysl a význam odepření, kdo by navíc neprožíval žádnou spiritualitu, jen ono nepříjemné omezení, onen „hlídaný zákaz“, ten k tomu nemá, nesmí být nucen. Ani rodinou, ani dejme tomu ošetřovatelským personálem v nějakém židovském zařízení.

Poslední otázka: Chystáte se postit na Jom kipur?

Ano.

Tak tedy lehký půst a hlavně gmar chatima tova. A velký dík za rozhovor.

► Ptala se Ruth Weiniger

Foto: archiv MUDr. Zdeněk Kalvach

MUDr. Zdeněk Kalvach, CSc. (nar. 1957)

Internista a geriatr; působí na III. interní klinice a spolupracuje s Domovem sociální péče Hagibor a domácím hospicem Cesta domů. Autor několika geriatrických učebnic a řady odborných článků z oblasti geriatrie, gerontologie a paliativní péče. Jeho úvahy o medicíně a současné společnosti lze najít též na stránkách **Medical Tribune CZ** (<http://www.tribune.cz/blogy/48-mudr-zdenek-kalvach-csc>) nebo ve sbírce úvah **Marginálie** (<http://www.umirani.cz/marginalie.html>).

Operace Obranné ostří

přehledné shrnutí a faktografie

Operace zahájena 8. července 2014 jako ofenzivní operace Izraelských obranných sil (IDF) vůči Pásmu Gazy ovládanému hnutím Hamás.

Od 8. do 16. 7. útočilo izraelské letectvo na vybrané strategické cíle struktury Hamás. Pozemní invaze do Pásmu Gazy byla zahájena 17. 7., skončila 5. 8. stažením IDF.

Operace *Obranné ostří* jako taková pokračuje. Operaci předcházela vražda tří izraelských studentů: Ejal Jifrach z Eladu (19), Gil'ad Šaer z Talmonu (16) a Naftali Fraenkel z Nof Ayalonu (16) a odvetná vražda mladého Palestince Mohameda Abu Khdeira (16), kterého zaživa upálili ortodoxní židovští extremisté ve východním Jeruzalémě.

Cíle operace Obranné ostří a požadavky Izraele:

- zastavit raketové a minometné ostřelování izraelského území
- maximálně oslabit bojovou infrastrukturu Hamásu
- zničit 32 tunelů z Pásmu Gazy na území Izraele

Dlouhodobě

- odzbrojení Hamásu a dalších palestinských radikálních skupin v Pásmu Gazy
- demilitarizace Pásmu Gazy

Požadavky Hamás

- ukončení blokády Gazy ze strany Izraele a Egypta
- propuštění vězněných Palestinců
- otevření hraničních přechodů
- obnova Pásmu Gazy Izraelem a mezinárodním společenstvím
- vybudování civilního přístavu a mezinárodního letiště

Tunely

Podle odhadů armády existují stovky až tisíce tunelů pod celými hranicemi mezi Pásmem Gazy a Státem Izrael. Tvoří v Pásmu Gazy další podzemní město s vchody ve školách, mešitách, nemocnicích a obytných domech. Tunely jsou v současné době budované na vysoké technické úrovni, už dávno to nejsou nory, kde se pašeráci plazili a kontraband táhl za sebou na provaze. Kostru tunelů tvoří masivní betonové konstrukce, tunely jsou vybaveny elektrickým osvětlením, kabelovým telefonem a vzduchotechnikou. Odhaduje se, že pro konstrukční část tunelů bylo použito více než 600 tisíc tun betonu. Na výrobě betonových profilů se podílí cca 200 tisíc osob, v současnosti je to jedna z mála pravidelných pracovních příležitostí v Pásmu Gazy. Cement a další stavební materiály do Pásmu dodávají mnohé mezinárodní nadace pro stavbu obytných budov, škol, nemocnic a mešit.

Budují se dva základní typy tunelů:

- obchodní tunely pod hranicí s Egyptem k zásobování zbraněmi, municí, potravinami a dalším materiálem (zvířata, motocykly, nábytek, elektrospotřebiče atd.)
- útočné tunely pod hranicí s Izraelem

Operace Obranné ostří v číslech

- z Pásmu Gazy bylo vypáleno od začátku operace *Obranné ostří* 3360 raket, z toho 2303 dopadlo na území Izraele
- 475 raket vypálených z Pásmu Gazy skončilo na téměř území
- 584 raket zachytil, případně zneškodnil protiraketový systém Iron Dome
- Izrael zničil v pásmu Gazy celkem 4762 cílů Hamásu, z toho 1678 odpalovacích ramp, 191 dílen na výrobu raket, skladišť raket a dalších zařízení a 977 operačních stanovišť
- v Pásmu Gazy bylo ostřelováno a pozemní operací IDF zabito 1867 osob, z toho 750 příslušníků Hamásu a dalších militantních skupin
- zahynulo 67 Izraelců
- materiální škody v Pásmu se odhadují na 4–5 miliard USD
- náklady na operaci *Obranné ostří* se odhadují na 2,5 miliardy USD

► Honza Neubauer

Jak funguje protiraketový systém Iron Dome

Protiraketový štít כיפת ברזל, v angličtině označovaný jako *Iron Dome* (Železná kopule), byl vyvinut izraelskou zbrojovkou Elta a Rafael ve spolupráci s USA. Testován od roku 2008, poprvé nasazen 27. března 2011, postupně vylepšován. Je součástí budoucího komplexního systému protiraketové ochrany Státu Izrael.

Systém je navržen tak, aby zneškodnil rakety, minometné a dělostřelecké granáty o doletu 5–150 kilometrů. *Iron Dome* je funkční ve dne i v noci, za nepříznivých povětrnostních podmínek a je schopen reagovat na několik hrozeb současně. V současné době je nasazeno sedm mobilních baterií.

Jak systém pracuje

Radar systému odhalí odpálení rakety, spočítá její trajektorii, přenesení data do řídicího centra, kde je zpracována simulace místa dopadu. V případě, že vypálená raketa představuje hrozbu pro obydlenou oblast,

jedna z pojezdných baterií štítu *Iron Dome* rozmístěných po celé zemi vyšle střelu *Tamir*, která raketu zničí. Místo sestřelu je vypočítáno tak, aby trosky raket spadly mimo obydlené území. Pokud má raketa dopadnout na volné prostranství nebo do moře (cca 30 % střel Hamásu), *Iron Dome* ji nechá doletět.

Náklady

Na financování se podílí USA a Izrael. Kongres USA postupně odsouhlasil v letech 2008–2014 více než miliardu USD na vývoj, realizaci a provoz, zhruba stejnou částku poskytl státní rozpočet Státu

Izrael. Náklady na vystřelení jedné střely *Tamir* se pohybují v rozmezí 20–50 tis. USD.

Výsledky, vyhodnocení, důsledky

Zkušenosti a statistika dokládají, že čtvrtina raket vypálených z Pásmu Gazy ohrožovala obydlená izraelská území. *Iron Dome* má více než 90% úspěšnost, méně než deset raket zasáhlo obydlená území.

Z pohledu představitelů izraelských bezpečnostních služeb je úspěch *Iron Dome* podobný úspěchu v Evropě tolik kritizované ochranné bariéry mezi Izraelem a Západním břehem. Ta zabránila lavině sebevražedných bombových útoků z počátku 21. století. Systém *Iron Dome* snížil účinnost raket natolik, že se Hamás a jeho spojenci snaží útočit na Izrael také jinými metodami. Patří k nim například budování tunelů do Izraele nebo komanda útočící z moře.

► Honza Neubauer

Obrazem:
Ohlas událostí v Gaze: v Praze na Václavském náměstí i v dalších městech České republiky proběhly pokojné demonstrace na podporu obou stran konfliktu.

foto: Mirjam Kubíčková

Operace Obranné ostří: Tel Avivská bublina praskla

„Tady to ještě jde, to lidé na jihu trávili celý šabat v krytu,“ posteskně si Jona. Sešly jsme se odpoledne v Parku Nezávislosti, u pláže v severní části Tel Avivu. Zní siréna. Do krytu nebo k nejbližšímu hotelu je to daleko, tak zaujmu předepsanou pozici. Lehnu si na břicho na zem a ruce skřížím přes hlavu. Po pár minutách je slyšet intercepce Kipat Barzel a je po všem. Návrat k normálu. Jona si ale jako já nelehla. Poočku ji ze své snížené polohy pozorují: „Nechtěla jsem si ušpinit šaty,“ říká a výmluvně žmoulá lem svého obnošeného trika. Pravda ovšem je, že Joně už táhne na sedmaosmdesát a schoulit se na zem a pak vstát je pro ni problém. V tom nás ale přehluší rána, jakou jsem dosud neslyšela. Tlumenější, než když nepřátelskou raketu zničí obranná protistřela. Jenže teď je slyšet i zvuk sesuvu půdy, domu, anebo snad jen kamení. Nelogicky vstávám ze země a chci vědět, co se děje. „Spadlo to pár metrů odsud,“ vysvětlují lidé na pláži a ukazují do moře. Dívám se na už klidnou mořskou hladinu, nepozměněnou, jakoby se nic nestalo, a v hlavě se mi objevuje obraz, kde v obřím akváriu plavou živé ryby spolu s gefilte-fish. Nechci ale vypadat divně, tak to nikomu nepovím, rozloučím se s Jonou a jdu domů. Pohodlná telavivská bublina dnes praskla.

Ještě pár dní předtím si někteří z nás spletli zvuk první sirény se zvukem motoru autobusu. Jistě, to se pak změnilo. Ráno si dáváte sprchu, siréna. Jedete do práce na kole, siréna. Dítě namísto ze školky si odpoledne vyzvednete z krytu. Přijete u počítače a chcete si poslechnout hudbu. Má vůbec smysl riskovat se sluchátky, když nikdo není doma? Jídlo vaříte takové, kterému nebude vadit, když ho případně na delší čas opustíte. To kdyby byla siréna. Večer se snažíte usnout a v tom: siréna. Na noc se už vyplatí převléct se do něčeho civilního. Jinak by siréna mohla zapříčinit váš pyžamový coming out. Jet autobusem do Jeruzaléma? Dá se, ale ten risk je nepřijemný. Nakonec očima skenujete každé místo, kde se během dne objevíte. Kde tu jen je v blízkosti bezpečný úkryt? Jeden je třeba u stánku v ulici Jirmejahu. Proto si tam dám kávu a v televizi sleduji záběry z Gazy. Mlčky to sledujeme všichni, kdo tam jsme. S každým novým humanitárním příměřím přichází nové nadechnutí, s každou předčasně vystřelenou raketou dojde ke křeči. Ke stejné křeči, s jakou se vám sevře žaludek, když uslyšíte zvuk startující motorky nebo motor autobusu. „Kdy už to skončí?“

► Julie Ginzberg, obyvatelka Tel Avivu

NÁZOR Z DRUHÉ STRANY

Aktivistů, kteří se v České republice zastávají práv Palestinců, jsme se zeptali: JAK BY SE PODLE VÁS MĚLI ČEŠTÍ ŽIDÉ ZACHOVAT TVÁŘÍ V TVÁŘ SOUČASNÉ SITUACI V GAZE?

Moein Shomali, Palestinský klub v České republice

Přejeme si, abyste nás vnímali jako lidské bytosti a obhajovali lidská práva nás všech. Palestinci žijí ve své vlasti bez práv a jsou poníženi, zvláště v Pásmu Gazy, kde žije 1 700 000 lidí.

Jsou obklíčeni a izolováni a i bez válek denně umírají desítky lidí kvůli nedostatku zdravotní péče. Současná válka je již třetí během pěti let. Naše mládež vám závidí vaši svobodu. Izraelská vláda nese odpovědnost za oběti na obou stranách, protože upřednostnila osady a útisk místo práva na sebeurčení. Je také na vás, abyste bojovali za to, aby žádný národ netrpěl a nepoznal ponížení

a nebyl pronásledován jiným státem nebo vládou. Věříme v mírové soužití po spravedlivém řešení palestinské otázky.

Nadja Kotaishová, studentka Anglo-americké univerzity v Praze

Čeští Židé, jejichž předci si sami prošli po dlouhá staletí trvajícím útlakem a na vlastní kůži poznali, jaké to je, když svět mlčky přihlíží utrpení slabších, by měli soucítit s Palestinci v Gaze. Kritizovat kroky izraelské vlády se nerovná antisemitismu. Bylo by velmi lidské, kdyby se čeští Židé nechali inspirovat organizacemi, jako je například „Jewish Voice for Peace“ v Americe, a veřejně manifestovali, že jejich jménem se neozbrojení civilisté zabíjet nedou. Vždyť jenom pomysleme, jak by historie před druhou světovou válkou mohla vypadat jinak, kdyby se evropských Židů tehdy někdo zastal. Po dva tisíce let nebyli arabští obyvatelé Palestiny nepřáteli Židů, je nespravedlivé, aby platili za křivdy, kterých se dopustila Evropa.

Petra Šťastná, International Solidarity Movement (Mezinárodní hnutí solidarity) v České republice a iniciativa Ne naším jménem! – Za spravedlivý mír na Blízkém východě

Tak jako ostatní čeští občané by měli odsoudit bombardování a zabíjení obyvatelstva v Pásmu Gazy a měli by jasně požadovat okamžité ukončení blokády Pásmu a ukončení izraelské okupace palestinských území (včetně zastavení rozšiřování osad, „judaizace“ východního Jeruzaléma apod.). Pokud ale chtějí skutečně něco udělat, a teď myslím dlouhodoběji, měli by podpořit výzvu palestinské občanské společnosti z roku 2005, která zve ke kampani BDS (bojkot, stažení investic, uvalení sankcí vůči Izraeli) a má tři jednoduché požadavky: ukončení okupace, rovná práva pro Palestince žijící v Izraeli a právo na návrat uprchlíků. K výzvě se přidává stále více jednotlivců a skupin, včetně řady židovských organizací. Za zamyšlení by mohlo stát vytvoření skupiny „Židé proti okupaci“, jak bylo ostatně plánováno malou skupinou již před několika lety, anebo připojení se k existujícím skupinám zabývajícím se palestinskou otázkou. Doporučila bych také navázat kontakt se skupinami přímo v Izraeli, jako jsou např. Zochrot, Boycott from Within, ICAHD nebo Jews Against Genocide či Ta'ayush. Nejdůležitější je nemlčet tváří v tvář systematickému útlaku a bezpráví.

Káva o čtvrté: úterý 9. září, mimořádně v 17 h

GAZA od A do Z

Přednáška a projekce autentických fotografií

Historické kořeny • Vše o Pásmu Gazy • Kdo je Palestinec a co je Palestina • Hamás: historie, současnost, představitelé, filozofie, požadavky • Kmenová, politická a militantní seskupení v Gaze • Manuál Hamásu: Jak činit z vlastních civilistů živé štíty • Tunely: historie, konstrukce, umístění • Operace Obranné ostří: vznik, souvislosti, statistika, výsledky, dlouhodobé cíle • Jak funguje protiraketový systém Iron Dome • Prognózy do budoucnosti

Připravil a moderuje: Honza Neubauer (jan@neub.ch, 602 364 682)

KULTURNÍ PROGRAM – ZÁŘÍ 2014

Židovské muzeum v Praze, Oddělení pro vzdělávání a kulturu

Maiselova 15, Praha 1,
tel. 222 325 172,
education@jewishmuseum.cz,
www.jewishmuseum.cz

čtvrtek 4. 9. v 18 h

„Konečné řešení cikánské otázky“ v Osvětimi. Přednáška historika **Michala Schustera** z Muzea romské kultury v Brně se soustředí na nacistickou perzekuci a genocidu Romů za druhé světové války. Letos 2. srpna uplynulo přesně 70 let od hromadného vyvraždění téměř tří tisíc romských vězňů tzv. cikánského rodinného tábora v Osvětimi-Březince. V něm našla svou smrt také většina romských mužů, žen a dětí z Čech a Moravy. Hostem Michala Schustera bude romská pamětnice válečných let **Marie Kormanová**, která jako dítě prožila půl roku v internačním táboře pro Romy v Dubnici nad Váhom. Přednáška je součástí cyklu pořadů připomínajících sedmdesáté výročí vyvraždění terezínského rodinného tábora v Osvětimi-Březince. *Vstup volný*

neděle 14. 9. v 16.30 h

Mikve: přežitý nástroj útlaču, nebo cesta k naplněnému ženství? *Evropský den židovské kultury* se již téměř dvě desetiletí snaží široké veřejnosti v mnohých evropských městech zprostředkovat setkání s různými aspekty bohatého kulturního dědictví židovského národa. Jeho letošní téma zní *Ženy a judaismus*. Židovské muzeum v Praze pořádá k této příležitosti diskuzi o rituální lázni, její roli v životě praktikujících židovských žen, ale i o jejím vnímání v sekulární židovské perspektivě. Nad tématem se budou společně zamýšlet rebeccin **Elise Peter-Apelbaum**, pedagožka Lauderových škol **Tereza Gafna Váňová** a v Praze žijící izraelská filmová teoretička **Ruth Ben Hadar**. Po diskuzi bude následovat návštěva historické i současné mikve s výkladem. *Vstup volný*

úterý 16. 9. v 18 h

Svědectví terezínských zdí. Vernisáž výstavy fotografií **Richarda Homoly**, jehož projekt se zaměřuje na vyhledávání stop, jež v prostoru bývalého terezínského ghetta zanechali jeho vězňové – rytiny, nápisy na zdech, kresby atd. I když projekt ještě zdaleka není u konce, zpracovány jsou již desítky náleží, včetně několika fresek, jež po sobě zanechali nucení obyvatelé ghetta.

Na mapování stop spojených s konkrétními příběhy a osudy lidí, kteří ghettem prošli, autor spolupracuje s kolektivem renomovaných odborníků z oblasti historie, fotografie a výtvarného umění. Projekt by měl v příštích letech vyústit ve vydání souhrnné publikace na základě uceleného fotografického souboru aspirujícího na „historický pramen“. *Vstup volný*

středa 17. 9. v 18 h

Faces in the Void (Tváře v prázdnotě). Inspirovány světlem Tóry užívaným v synagoze v anglickém univerzitním městě Cambridge se britské autorky, fotografka **Marion Davies** a básnířka **Jane Liddel-King**, vydaly do jeho původní domoviny, českého města Pardubice, hledat přeživší holocaustu a následného komunistického režimu. Ve fotografiích i v poezii se příběhy českých přeživších prolínají s osudy výjimečných lidí žijících dnes ve Velké Británii. V angličtině s konsekutivním tlumočením do češtiny. *Vstup volný*

čtvrtek 18. 9. v 18 h

Krajiny Metropole smrti. Autorská prezentace stejnojmenné knihy izraelského historika a českého rodáka profesora **Otta Dova Kulky**, jejíž český překlad právě vychází v nakladatelství Torst. Kniha přináší soubor úvah, v nichž se profesor Kulka vrací k útržkám svých vzpomínek z doby, kdy se jako desetiletý chlapec stal vězněm terezínského rodinného tábora v Osvětimi-Březince. V knize tak profesor Kulka poprvé představuje osobní reflexivní dimenzi, jíž se ve svých četných historických pracích vždy důsledně vyhýbal. *Vstup volný*

Nedělní program pro děti a jejich rodiče neděle 21. 9. v 14 h

Lvíček Arje jede do Izraele. Společně s Arjem navštívíme Izrael, prohlédneme si některé významné památky a oslavíme Jom ha-Acmaut (Den nezávislosti Státu Izrael). Naučíme se izraelský tanec, hymnu a dokonce ochutnáme oblíbený izraelský pokrm – falafel. Prohlídka: Jeruzalémská synagoga. *Jednotné vstupné 50 Kč.*

pondělí 22. 9. v 18 h

Stověžaté blues z Maiselovy ulice. Kombinovaný večer povídek a poezie spisovatelky **Vlasty Rut Sidonové** a kytaristy a moderátora **Josefa Gušlbauera**, autora hudby k divadelní hře *Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou*. Společným tématem obou autorů je současná Praha a její Židé – jejich všední i nevšední život, čemu se smějí a proč pláčou. Hudba Josefa Gušlbauera,

kteřá během večera zazní, vyšla na stejnojmenném CD. Ukázky z textů Vlasty Rut Sidonové, jež uslyšíme, na své knižní vydání teprve čekají.

neděle 28. 9. v 17 h

Naše 20. století. Nový cyklus nedělních pořadů Židovského muzea v Praze, v jehož průběhu představíme deset dvojic pamětníků holocaustu a jejich vzpomínky na léta předválečná, válečná i poválečná. Naše pozvání k zářijovému setkání přijali paní **Anna Hyndráková** (*1928) a pan **Pavel Stránský** (*1921) – oba přeživší terezínského rodinného tábora v Osvětimi-Březince, od jehož vyvraždění uplynulo letos celých sedmdesát let. S pamětníky bude rozmlouvat **Petr Sokol**, pedagog a lektor vzdělávacího projektu Židovského muzea v Praze a Institutu Terezínské iniciativy *Naši nebo cizí: Židé v českém 20. století*. *Vstup volný*

Výstavy v prostorách OVK Do 10. 9.

Rodinný tábor

Od 17. 9.

Svědectví terezínských zdí. *Otevřeno po–čt 14–16 h, pá 10–12 h, během večerních programů a po domluvě.*

pobočka Brno:

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00
Brno, tel. 544 509 651,
544 509 652

Akce konané od 4. 9. do 14. 9. 2014 se konají v rámci Dnů židovské kultury v Brně a jsou pořádány ve spolupráci se Židovskou obcí Brno.

čtvrtek 4. 9. v 17 h

Židovské vize – vernisáž výstavy výtvarných prací **Marka Podwala**. Mark Podwal je americký výtvarník, spisovatel, lékař a publicista, který se věnuje především židovské kultuře – historii, legendám a tradicím. Výstava, která potrvá do soboty 13. 9., se uskuteční v prostorách Křížové chodby Nové radnice v Brně. Záštitu nad ní převzal primátor statutárního města Brna Roman Onderka. *Vstup volný*

neděle 7. 9. v 14 h

Tance s Miriam – brněnská taneční skupina Miriam předvede ukázky tradičních i moderních izraelských tanců, zapojit se mohou i zájemci z řad návštěvníků. Pod vedením ▶

► lektorek se naučí nejen jednoduché krokové variace, ale i tance v kruhu.

pondělí 8. 9. v 18 h

Trauma a rodina – přednáška. Po přežitých hrůzách holocaustu žijí další generace, které v sobě nesou trauma této tragédie. Jak se k takovému odkazu postavit a jak s ním dál žít, objasní skupinová analytička, psychoterapeutka a publicistka **Helena Klímová**.

úterý 9. 9. v 17 h

Vernisáž výstavy obrazů Judity Kopotové. Judita Kopotová, členka Židovské obce Brno, hledá svůj vztah k židovství i výtvarným vyjádřením, což se odráží v jejích obrazech, malbách a kresbách. *Vstup volný*

středa 10. 9. v 18 h

Stověžaté blues z Maiselovy ulice – hudebně literární pásmo. Život Židů v Praze, čemu se smějí a proč pláčou? Poezie a povídky spisovatelky Vlasty Rut Sidonové a písně skladatele a kytaristy Josefa Gušlbauera.

čtvrtek 11. 9. v 18 h

Na slovíčko, pane ministře – podvečer otázek a odpovědí pro každého, kdo se zajímá o kulturní dění kolem sebe. Pavel Friedl, místopředseda brněnské židovské obce, pozval na besedu ministra kultury **Daniela Hermana**.

neděle 14. 9. v 10.30 a 12.30 h

Komentované prohlídky židovského hřbitova v Brně-Židenicích. Výklad lektorky ŽMP **Kateřiny Suchánkové** se zaměří na rituály spojené s pohřbíváním a osudy zde pochovaných příslušníků významných továrnických a průmyslníckých rodin. *Pro síme o předběžné přihlášení zájemců na e-mailu: katerina.suchankova@jewishmuseum.cz. Maximální počet účastníků prohlídky je 30, při větším počtu osob by nebylo možné zajistit kvalitní výklad. Poplatek za výklad 30 Kč se hradí na místě.*

neděle 21. 9. od 10.30 h

Roš ha-šana – dílna pro rodiče s dětmi od 5 let je věnována svátku Roš ha-šana. Přítomní se dozvědí nejen to, kdy a jak Židé slaví Nový rok, ale také jaké tradiční pochoutky se ten den servírují na stůl v židovské domácnosti. Součástí programu bude i výroba novoročních přáníček.

V září můžete v sále OVK Brno zhlédnout výstavu obrazů **Judity Kopotové**. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí nebo po předchozí telefonické domluvě kdykoliv. *Vstup volný*

Není-li uvedeno jinak, činí vstupné na jednotlivé programy 30 Kč.

Židovská obec v Praze srdečně zve:

Večerní komentovaná prohlídka Jeruzalémské synagogy

ve čtvrtek 28. srpna od 19 h

Na úvod prohlídky se rozezní unikátní varhany pod rukama varhaníka **Václava Petera**.

Vstupné: dospělí 80 Kč, děti do 6 let zdarma, děti 6–15 let a studenti 50 Kč

**Jeruzalémská synagoga
Jeruzalémská 7
Praha 1 – Nové Město**

Židovská obec v Praze srdečně zve na

komentované prohlídky židovských hřbitovů:

Starý židovský hřbitov na Žižkově

neděle 7. září v 11 a ve 14 h

adresa: Fibichova ul. (Mahlerovy sady), Praha 3 – Žižkov; spojení: metro trasa A – stanice „Jiřího z Poděbrad“, tramvaj č. 11 a 13

Starý židovský hřbitov v Radlicích

neděle 7. září v 11 a ve 14 h

adresa: U starého židovského hřbitova 2556, Praha 5 – Radlice; spojení: autobus 231 ze zastávky „Na Knížecí“ do zastávky „Kesnerka“ (zastávka je na znamení)

Koná se v rámci Dnů evropského dědictví.

Židovská obec v Praze si vás dovoluje pozvat na vernisáž výstavy fotografií

Jindřich Buxbaum: Šalom v Izraeli **pondělí 1. září 2014 v 17 h**

Jeruzalémská synagoga (Jeruzalémská 7, Praha 1)

Výstava bude otevřena do 31. 10. 2014 denně kromě soboty a židovských svátků, vždy od 11 do 17 h.

Zveme vás na varhanní koncerty do Jeruzalémské synagogy

v rámci 2. ročníku cyklu varhanních koncertů

středa 9. září 2014 v 18 h

Václav Peter – varhany. Program – na koncertě zazní skladby těchto autorů: Josef Norbert Seeger, Jan Kř. Kuchař, Josef Löw, Moritz Deutch, Otomar Kvěch, Jehan Alain a César Franck

pondělí 22. září 2014 v 18 h

Varhan Orchestrovič Bauer – varhany, Okamžitý Filmový Orchester, Varhan Orchestrovič Bauer – dirigent. Program: J. S. Bach: Toccata d moll; V. O. Bauer: Preludium hebraicum, Maestoso Éroico; J. Williams: Schindler's List Theme; P. Gyori a V. O. Bauer: Avinu Malkeinu; V. O. Bauer: Hebrew Rhapsody, hudba z filmů režisérů se židovskými kořeny

Jeruzalémská synagoga, Jeruzalémská 7, Praha 1

Norman Eisen a kuře v troubě

V médiích jsem zaznamenal krátkou zprávu, že ambasador Norman Eisen končí svou misi a vrací se z Prahy do USA. Jména velvyslanců jsou obvykle skloňována jen v určitých kruzích, nám pěšákům povětšinou příliš neřeknou. Norman Eisen byl v tomto ohledu alespoň pro mě čestnou výjimkou.

Jeho jméno před nedávnem obměnilo rezervace na místa ve Staronové synagoze. Zprvu jsem si myslel, že se z jeho strany jednalo spíše o formální gesto zkušeného diplomata, překvapilo mě však, že pravidelně chodil na bohoslužby a modlil se kadiš za svou zesnulou matku slovensko-židovského původu.

Pak už jsem se setkal s jeho jménem jen jednou. Osobně zaštitil (nejen) letošní Prague Pride. Velvyslanec se místo dobavování kufrů v předvečer odletu odebral na poslední mejdan s představiteli duhových iniciativ do Hrzánského paláce.

Ne, nebyl jsem tam. Nicméně aniž bych to v tu chvíli tušil, nacházel jsem se o pár metrů vedle. V první den festivalu jsem se totiž vypravil nahoru na Hrad. Symbol české státnosti zbařený masových výprav se za letního soumraku opět stává úchvatným místem šitým na míru člověka. Jedinečnost chvíle udílí milost opožděnému kvílení žebrající zpěvačky. Navícená katedrála rozmloouvá se žulovým monolitem a dalšími Plečnickovými nenápadnými monumentalitami. Saju do sebe tu podívanou, jako bych tu nikdy nebyl, jako by doslova nebyla mým denním chlebem.

Minutová ručička na svatovítské věži se zvolna dosejpa k deváté. Rychle se přemístím na rampu u čestného dvora. Několikery hodiny odbíjejí celou. Sleduji upřeně protější stráž Petřina a nic. Otvírám program a kontroluji místo a čas. Hm, Norman Eisen je už určitě za horama (ještě nevím, že právě pronáší svůj poslední projev a že odletí až za pár hodin), kdoví co je nový velvyslanec zač, třeba je to republikán a nápad jeho předchůdce se mu nebude zamlouvat (později zjistím, že starý i nový velvyslanec jsou demokraté, lidé blízcí současnému prezidentovi). Najednou zahrada americké ambasády ožije výkřiky, které utnou mé pochmurné myšlenky. Vzápětí se gloriety nad Schönbornským palácem rozsvítí duhovými barvami.

Gloriet s třepotající se americkou vlajkou patří neodmyslitelně k pražskému panoramatu. Vlajka na jeho střeše vlála nad Prahou i za tuhé normalizace. Její vzkaz komunistům byl neúprosný: realitu nelze přebít iluzí. Nynější noční odění pavilónu duhovými barvami zvěstuje totéž. Estét sice protestuje a ambasádu pomlouvá, že se změnila ve veřejný dům. Jungovo Bytostné já, které se pořád snaží dokončit proces individuace, se nad těmito pominutelnými námitkami mírně uchechtne a unaveně mávne rukou: no a!

Podobně jako Hrad i Staronová synagoga, která se ještě nějakou dobu bude honosit jménem již bývalého velvyslance, je specifickým místem v koloritu Prahu, aniž by na tom mohly něco změnit zástupy turistů, kteří se jí denně provalí. Nejméně jednou za rok se v ní čtou velmi nepříjemné texty o trestu smrti nejen pro homosexuály (ponechme nyní stranou nekonečnou

diskusi koho a jak se zmíněné texty z Tóry týkají a v jakém kontextu byly prosloveny/sepsány), ale i třeba pro neposlušné děti nebo okultisty (magiky černé i bílé). Naštěstí sami Židé se pyšní tím, že tyto sankce v praxi nikdy neaplikovali (kam až paměť a historická věda sahají). Rovněž Žid Žida nezabil (doufejme) kvůli náboženské herezi, což je jen jiná podoba jínakosti. Tím vším se Židé pozitivně liší od svých mladších křesťanských i muslimských bratrů. Přesto tyto texty jak v židovské, tak křesťanské Bibli jsou, i když by se mnozí chtěli tvářit, že jde ze strany biblických pisatelů o nežádoucí vybočení, politováníhodný omyl.

A co pan Norman Eisen? Zvážil tento paradox, když si kupoval místo v ortodoxně vedené synagoze? Věděl vůbec o něm?

Norman Eisen (v přední řadě druhý zleva) v průvodu Prague Pride v srpnu 2013

Vzhledem k informacím, které jsem dodatečně posbíral, se zdá, že velvyslance zbytečně podceňuji. Spíše to vypadá, že dozrál k pochopení rozmanitosti Boží, která se právě v paradoxu zjevuje. A tak svým jménem propojil dva různorodé, zdánlivě do sebe nezapadající projekty.

Ve zmíněné synagoze lze objevit i Boží jméno. Tabuizované čtyři souhlásky v překladu neznamenají očekávatelně podstatné jméno, nýbrž sloveso být, existovat, dít se. Tedy neoznačují bytost s pevnými obrysy, nýbrž děj. Bůh je děj. Děj záhadný, měnlivý. Bytost Boží je tudíž tekutá, dynamická, nikoli statická, pokud jsou vůbec antropomorfozující hlášky z naší omezené perspektivy relevantní.

Zaznamenávám šum údivu mezi turisty. Navícený gloriety neujde jejich vytrvalému sbírání fotografických trofejí. Většinou nevědí, o co jde. Praha jde totiž od festivalu k festivalu. Kdo by je všechny stačil sledovat. Gloriety v barvách duhy je tedy jen takovým mimoděk spikleneckým mrknutím pro subkulturně zasvěcené a poučené, které mi vždycky připomene slavnou scénu z Pelišků: na jídelníčku je sice rajska, vzdor tomu se však peče v troubě kuře.

► Martin Škořepa, foto: eisen.blog.idnes.cz

Zveme vás na zářijovou Diskuzi v Maislovce:

„Starý – nový Blízký východ: Hrozí světová válka v Orientu?“

Hosté: Zora Hesová, arabistka, Asociace pro mezinárodní otázky, Ondřej Beránek, arabista, ředitel Orientálního ústavu Akademie věd, Jan Čuřík, arabista

Moderuje: Irena Kalhousová

Datum a čas: 17. 9. 2014 od 18 h

Místo: Maislova 18, 3. patro

NADAČNÍ FOND OBĚTEM HOLOKAUSTU FOUNDATION FOR HOLOCAUST VICTIMS

vyhlašuje veřejné výběrové řízení na podporu projektů v programech Péče, Připomínka, Obnova, Budoucnost a podprogramu Naše budoucnost na rok 2015.

Uzávěrka pro příjem žádostí je 12. září 2014.

Grantová pravidla, formuláře žádostí, rozpočtů a další informace najdete na www.fondholocaust.cz.

Pro zájemce z řad žadatelů rovněž připravujeme 2. září seminář. Hlásit se na něj můžete nejpozději do 28. 8. 2014